

СЛОВО

Без мови немає нації!

Протівми

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

3 (484), 22—28 січня 2009

ЛІНА КОСТЕНКО: «ТУТ МИ В ЕТИЧНІЙ БЕЗПЕЦІ»

Любов ГОЛОТА
Фото Сергія МАРЧЕНКА

У 50-му числі "Слова Просвіти" за 2008 рік ми надрукували рецензію Дмитра Дроздовського на книгу професора Римського університету "Ла Сап'єнца", наукового співробітника Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, доктора філологічних наук, письменниці Оксани Пахльовської "AVE, EUROPA!", а вже 15 січня 2009 року мали щастя бути на презентації цієї книги-події в Українському домі. Дивовижна духовна атмосфера любові, поваги, уваги до кожного слова, сказаного на цьому вечорі, була прекрасною антитезою до того сум'яття духу, думок, позицій і висловів, якими повнілися теле- і радіоефіри, перейняті газетним трикутником Росія — Україна — Європа.

Оксана Пахльовська — красива, розумна, іронічна — одну зі своїх відповідей на запитання сформулювала так: "Наша інтеграція до Європи — не геополітичний вибір, а питання цивілізаційної належності, а відтак існує культурний зміст Європи, культурний зміст Росії, Америки і культурний зміст України, який необхідно зрозуміти сьогодні, поки ще не пізно".

У публіцистичній книзі Оксани Пахльовської, яку видавництво "Пульсари" видало 5000-м накладом, вміщено аналітичні статті, які авторка друкувала, починаючи з 1992 року.

Точні, прицільні оцінки, часом безжалісна, як у хірурга, діагностика, надзвичайна авторська чесність — від любові та прагнення, аби Україна побачила в собі Україну, оцінила свою культуру, бароко й модернізм передовсім — і повернулася в Європу. Чи допомогли ці публікації українським політикам і чинам від культури у "створенні продуктивного поля", у "відтворенні європейських цінностей, які є в основі української культури", задля чого два десятиріччя невтомно працює Оксана Пахльовська? Врешті, вона впевнена, що "кожен з нас є учасником і творцем цього процесу".

Атмосфера вечора в Українському домі відкидала будь-який скепсис чи заперечен-

ня. Присутність у залі Ліни Костенко — рідної матері Оксани, матері духовної для багатьох українців, її погляд, сповнений любові й розуміння та безстрашні й розумні очі доньки Ярослави-Франчески зворушували до сліз, так само, як і відверте зізнання, що прозвучало у виступі Ліни Костенко:

— Я щаслива, що забезпечила еволюцію. Там, де я вже могла впасти, бо більше не можу витримувати такої України і таких українців, в Оксани вистачає сил і енергетики. Оксана мені допомагає жити.

Так, я давно не перевидавала своїх книг. Я просто не люблю перевидавати — я люблю писати нове. Тут згадувався Гоголь. Не знаю, чи вистачить мені таланту написати так розумно, аналітично, як Гоголь, але "Записки українського самашедшого" я вже написала. Проте українське божество продовжується, і я щодня до них додаю матеріал. Кажуть, що видавці за моїми книгами плачуть. То я серед них виберу тих, які не плачуть, а діло роблять. Досить нам, українцям, скиглити. Ми вибираємо. Ми диктуємо. Це наша держава!

Що це таке робиться в державі? За це нам крізь землю провалитися треба! Хай передадуть Віктору Андрійовичу, якого я люблю: я на мітинги не піду і пікетувати нічого не буду. Якщо я кудись і піду, то на барикади — боротися з тими, які до такого стану призвели Україну й культуру.

Оксано, я тобі вдячна за те, що природа на тобі не відпочила. Мені не соромно дивитись людям у вічі — я забезпечила еволюцію. І коли тут Оксана казала, що у неї був невеликий конфлікт з мамою через статтю "Гей, Республіка Банана", вона сказала неправду. У неї був величезний конфлікт! Я казала: "Оксано, що ти робиш?! Ти що, не бачиш, що все насправді котиться до Республіки Банани?! Не говори про це, щоб не нашкодити". Я погано на неї впливала. Я

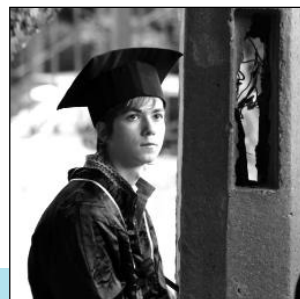

просила її не писати таких речей. А вона писала і писала. І вона перемогла. Книгу вона видала перша, а моя ще колись вийде.

Кілька років тому мені Оксана сказала: "Мамо, зараз час одиноких голосів". Самотніх голосів! Такої самотності, яку відчуває український письменник в Україні, не доведи Господи! Це страшна смертельна самотність. Але мій чоловік мені колись говорив: "Ліно, ти не бійся! Людство ніколи не відмовиться від того, що так любить у собі". І щось таке справді повертається. Подивіться, ми тут, в цій атмосфері, відчуваємо себе в етичній безпеці. Тут не відчуваєш самотності.

Ще все буде! Буде так, як ми хочемо.

ЯКІ ЦІННОСТІ КУЛЬТИВУЮТЬСЯ?

4–5

УРОКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

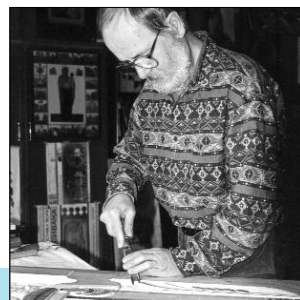
8–9

У ВЕЛИКИХ СОРОЧИНЦЯХ

10

ТАЛАНТ ДМИТРА СИВАКА

14–15

Добровільні пожертви

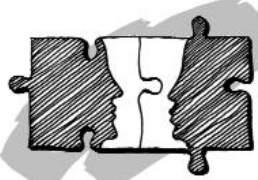
"На Кобзареву Церкву":

МБФ "Українська Родина"

Р/р № 26045200145101

в Подільській філії АКБ "Київ",

МФО 320401 ЗКПО 21709106

Микола СЕНЧЕНКО,
професор, директор Державної книжкової
палати України

ЯК ПРАЦЮЄ ЗБРОЯ МАСОВОГО РУЙНУВАННЯ

Як саме можна відключити чи хоч послабити контроль свідомості окремої особи, а тим більш мільйонів? Механізми, хоч це дивно, дуже прості й тому небезпечні.

Почнемо з розгляду механізмів масового задурення людей. Ось що з цього приводу пише лікар-психофізіолог М. Торопов: “Сьогодні вже десятки різних друкованих видань опублікували матеріали про те, що переважна більшість косметичних фірм додає у продукцію психотропні засоби в дуже незначних дозах, аби викликати в осіб, які їх застосовують, легку ейфорію. Тож особи, які використовують цю косметику, потрапляють у постійну залежність від неї, приносячи фірмам-виробникам стабільний прибуток”. А що відбувається зі свідомістю людини, яка систематично піддається впливу психотропних препаратів, навіть у малих дозах? Не потрібно бути медиком, щоб зрозуміти, що вона руйнується.

А що більше затуманена свідомість людини, тим нею легше управляти.

Приблизно такий механізм впливу на психіку людини мають багато харчових добавок. А вже про шкоду тютюну, наркотиків і алкоголю відомо навіть дітям. Втім, окремо потрібно сказати про вплив на свідомість людини (особливо чоловіків) звичайного пива. Крім алкоголю й харчових добавок, пиво містить велику кількість фітоестрогенів — рослинних аналогів жіночих статевих гормонів. У чоловіків, які тривалий час вживають пиво, з'являються не лише порушення статевих функцій, а й жіночий тип мислення. Грамотно проведені інформаційні операції роблять свою справу, і сьогодні часто можна бачити школярів, які розпивають пиво на ганку рідної школи.

Але за пріоритетністю стосовно незворотності наслідків і ефективності впливу на життя людини слід розглядати розвиток культури суспільства та її складових (телебачення, кіно, театр, літературу, музику тощо), оскільки роль культури полягає насамперед у тому, що вона може або ефективно блокувати деградаційно-паразитичні процеси в країні, або, навпаки, запускати їх і ставати “агітацією з нещастя”. Особливість творів мистецтва передусім та, що вони доволі ефективно впливають на рівень свідомості людини і на несвідомі рівні психіки. Прямий вплив на емоційну складову психіки може бути мінімальним, а поведінка чи емоційні реакції, що виникають згодом, можуть виявлятися як відтермінована реакція несвідомих рівнів психіки на сприйнятий індивідуумом зміст художнього твору.

ТЕХНОЛОГІЇ ЛАТЕНТНОЇ ВІЙНИ

Головний елемент аналізу інформації в людини — свідомість. Вона формує знання на основі певного світогляду, й аналізуючи інформацію, визначає її як позитивну чи негативну для себе або спільноти, накопичує інформацію для прийняття управлінських рішень.

Тож будь-якому “інформаційному агресорові” слід виконати під час агресії головну умову: відключити свідомість. Тоді будь-яка інформація, навіть найнебезпечніша, бере участь у виробленні управлінських рішень. Особливість такої “роботи” над лю-

Ось уже понад два десятиріччя провідні експерти в галузі криміналістики й психоаналізу в США та Західній Європі зазначають про майже повний збіг сцен насильства, жорстокості й безпринципності, показаних по телевізору, а потім з відтвореними злочинцями в реальному житті.

А після терактів 2001 року до думки вчених дедалі частіше приєднується думка громадськості: “Припинити телевізійний тероризм!”

У ЯКОМУ СТАНІ СПРАВИ З ЦИМ У НАС?

У нас без кінця відбуваються симпозиуми й конференції, на яких так звані вчені ставлять самим собі й своєму оточенню одні й ті самі питання: чому зростає злочинність, особливо дитяча? Чому збільшується кількість наркоманів і сексуальних збоченців? У недієздатності звинувачують правоохоронні органи. А що можуть зробити спеціальні служби, якщо в країні створено цілу інформаційну систему з вирощування злочинців, циніків, халпуг і наркоманів?! Та й самі “силовики” виявилися не готовими до цієї війни і перебувають “під обстрілом” (у більшості сучасних фільмів офіцерів МВС і Збройних сил з патологічною завзятістю показано тупими, завжди п'яними й жадібними до грошей).

Цікаво, що спроби в США показати фільми, які ганьблять діяльність спецслужб і держaparату, після 11 вересня 2001 р. відхилили, незважаючи на прихильність ідеалам демократії.

Порушення балансу між позитивними й негативними телепрограмами у бік останніх перетворює телебачення на суцільний потік так званої “чорнухи”. Свідомість людини не впорується з таким обсягом негативної інформації й перестає працювати як фільтр. Тож сцени жорстокості й насильства починають працювати на несвідомих рівнях психіки й беруть участь у виробленні поведінкових реакцій.

диною полягає в тому, що в момент агресії видимих негативних результатів може не бути, проте з часом вкладає інформація починає свою “роботу”. І “працює” вона так, що особа, яка піддалася нападу, вважає її власними думками й навіть гадки не має, що це марення. Спроби ж навколишніх указати на дев'янтну поведінку потерпілого найчастіше наштовхуються на брутальність і агресію. Якщо ж подібні інформаційні операції проводяться щодо суспільства загалом, то самі перекручені форми поведінки сприймаються як нормальні: “всі так роблять”.

До того ж, надлишковий показ сцен насильства й жорстокості в більшості людей призводить до стійкої (можливо, прихованої) депресії.

Дуже часто сцени п'ятики, розпусти, шахрайства показують у комедійних кінокартинах. Сміх також сприяє притупленню свідомості, й негативна інформація (п'яний командир бомбардувальника або підводного човна) не сприймається як небезпечна.

Якщо фільм або спектакль украй примітивний і не може викликати в нормальної людини навіть усмішки, то режисер ставить після сцен, які вважає смішними, сміх “за лаштунками”. Це також сприяє сприйняттю інформації як смішної, а отже, позитивної.

Віднедавна в рекламі, у дитячих кіножурналах з'явилося дуже багато сцен, пов'язаних з брехнею та асоціальною поведінкою. Наприклад, показують рекламу шоколаду, де мама потай від дитини з'їдає його, а провини за те, що сталося, звалює на звірятко, яке пробігає поруч. Увага глядачів акцентується на шоколаді, а певний алгоритм поведінки (неправда) фіксується на підсвідомих рівнях психіки й не сприймається як небезпека. Або реклама косметики: “Я вірна. Але коли мені вигідно, я стаю невірною”. “Бери від життя все!” — закликає інша реклама. То чому ж ми дивуємося, що деякі наші співвітчизники вирубують ліс у заповідниках або здають на металобрухт зрубані з пам'ятників бронзові плити? Їх закликає до цього реклама кілька десятків разів за вечір. У дитячих кіножурналах головними героями чомусь стали ледарі й хулігани, які знущаються з однокласників, людей похилого віку й учителів. Останніх показано, м'яко кажучи, не дуже розумними людьми, що ефективно сприяє зниженню якості освіти й престижу професії.

Кожен злочинець, особливо терорист або ґвалтівник, — насамперед психічно хвора людина, яка дуже любить, щоб про неї го-

ворили в суспільстві. Тому безліч передач, що нібито викривають злочинців і терористів, навпаки сприяють їхній інформаційній підтримці.

За допомогою певних телепрограм іде переорієнтація життєвих цілей чоловіків і жінок. Чоловіків показують із пляшкою пива, вони їдять сирок на даху будинку, жонґлюють каструльками, а жінки, навпаки — обвішані зброєю та ламають шийні хребці супротивникові в рукопашному бою.

Майже щодня транслюють ток-шоу або художні фільми, де в жартівливо-агресивній формі з'ясовують питання: хто повинен бути головним у сім'ї — чоловік чи жінка? Родина — це єдиний організм, і лише провокатор може з'ясовувати, яка зі складових єдиного важливіша. Результат впливу таких телепередач може бути тільки один — зростання конфліктності в родинах і збільшення кількості розлучень.

За деякими ніби безневинними сценами криється прихований заклик до саботажу, коли в космос летить ракета без космонавта, оскільки той перебуває в стані алкогольного сп'яніння, а рятувальник замість допомоги дає замерзаючій на крижині людині цукерку і спокійно їде.

Замість мозаїчної свідомості, в якій факти і події взаємозв'язані, людині нав'язують свідомість калейдоскопічну, де домінує думка про те, що все в житті випадково, від людини та її вчинків нічого не залежить: “Я синові все віддала, на південь щороку возила, а він виріс таким негідником і злочинцем!”, або “Я його так любила, а він мене кинув...”, або “Я стільки зробив людям добра, а вони зі мною так жорстоко вчинили!” У всіх цих фразах — лицемірство й брехня. І щодо кожної людини працює давно відомий закон: “Ти одержуєш те, на що заслужив”.

У багатьох фільмах і телепередачах пропагують край нетерпиме ставлення до лю-

На роздоріжжі тисячоліть. Фото Олесь Дмитренко

дей інших національностей та віросповідань, що особливо небезпечно для Росії. І багато журналістів, які намагаються викрити молодиків із фашистським світоглядом, лише роблять їм рекламу.

Пропаганді злочинності, сексуальної розбещеності й статевих збочень сприяють програми і фільми, де головними героями стали не представники науки й мистецтва, а повії, власниці борделів (замаскованих під масажні салони) і люди з нетрадиційною сексуальною поведінкою. Існує навіть фільм, де головна героїня — жінка, яка виростила цілу банду виро́дків, що пролили кров десятків людей.

Слід окремо сказати про поведінку на сцені деяких наших так званих зірок. Віднедавна вони немов змагаються в прагненні продемонструвати приклади вкрай непристойного поведіння. В інтерв'ю, зовсім не соромлячись, говорять про пристрасть до алкоголю й наркотиків, девіантну сексуальну поведінку та про багатотисячні гонорари. Їхню діяльність можна назвати заходами антикультури, що руйнують загальнолюдські цінності: любов, повагу, справедливість, працьовитість. Тож своєю асоціальною поведінкою і виглядом (пірсинг, татування, брудне волосся, вульгарний одяг) вони викликають у молоді бажання (найчастіше неусвідомлене) наслідувати. А це шокує навколишніх, сприяє ізоляції підлітків, протиставляє їх суспільству і призводить до того, що вони об'єднуються в групи за своїми примітивними інтересами. Це один зі сценаріїв конфлікту батьків і дітей, який веде до зростання напруженості в суспільстві й відмежовує молодь від позитивної інформації, накопиченої попередніми поколіннями.

З раннього ранку до пізнього вечора нашим дітям показують мультфільми. Умовно їх можна назвати “фільмами ні про що”. Нескінченна стрілянина, двобої монстрів або біганина звірят, одягнених в усе “made in USA”, за золотими монетами. Усе це супроводжується відповідною музикою і спецефектами.

Кілька років тому після перегляду таких мультфільмів у Японії довелося госпіталізувати понад 400 дітей.

Ось далеко не повний перелік механізмів, які, на жаль, поки що працюють на нашому телебаченні й сприяють підтримці різних деструктивних процесів у суспільстві.

Слід звернути особливу увагу на різновиди псевдомісіонерської діяльності (передусім важливо для вчителів). Для успішного проходження процесу соціалізації (вступу в “дорослість”) та еґоїдентифікації підліткові потрібна підтримка авторитетних для нього людей. А якщо цих людей поруч немає, тоді може настати криза ідентичності, почуття безвиході, непотрібності, страх перед подальшим існуванням. У такому разі підліток починає наслідувати того, хто оточує його в реальному житті (ватажки дворових “команд”, музичних тусовок, що живуть ілюзіями власної геніальності, сили й непогрішності), шукає однолітків з аналогічними проблемами, об'єднується з ними в групи. Як правило, у таких групах розбещена моральність і стереотипи поведінки. Тож готовий механізм для здійснення злочинів і вживання наркотиків.

Як же боротися з цим злом і що відбувається нині?

Віднедавна в нашій країні з'явилося безліч організацій, які пропонують допомогу в розв'язанні цілої низки проблем (наркоманія, алкоголізм, неадекватна поведінка підлітків). Це передусім секти. Після їхньої роботи деякі директори шкіл з радістю рапортують вищим інстанціям про проведення чергового заходу щодо профілактики наркоманії. Деякі, нітрохи не бентежачись, доповідають, що провели фестиваль “Рок проти наркотиків”. Незрозуміло, як одна частина в загальній наркотичній системі може боротися проти іншої? Вплив частотного діапазону рок-музики на розум можна порівняти з ударом ковадлом: втрачається здатність до аналітичного мислення, орієнтація в часі й просторі. Ось чому наркомани полюбляють слухати рок-музику, і вона подобається особам, які бояться залишатися зі своїми думками наодинці (тобто люди психологічно зломлені).

Ще наприкінці 90-х років російські вчені переконливо довели зв'язок між захопленням рок-музикою та низкими показниками інтелекту і музичного слуху в підлітків.

На превеликий жаль, багато наркологів і педагогів не бачать того, що наркотики, рок-музика, агресивна поведінка (тероризм), суїцидні думки сплелися сьогодні в єдиний клу-

бок. Підтвердження цього — життя багатьох рок-музикантів, яке закінчилося трагічно.

Цікавий факт: після дискотек у Мюнхені сміттярі розставляють різні контейнери для сміття. В одні летять пляшки й ампули з-під наркотиків, в інші — пластикові шприци.

Аналізуючи вищевикладене, можна стверджувати, що рок-музика — це одне із замовлень наркомафії, але не тієї шпани, яка продає наркотики в темних підворіттях і на конспіративних квартирах, а тих, хто іноді з'являється на урочистих державних прийомах у смокінгах та білосніжних сорочках.

Так само й різноманітні секти, використовуючи певні психотехнології, проповідуючи дуже привабливий, на перший погляд, принцип “виживай за будь-яку ціну”, виховують нові покоління людей, які виокремлюються новим світоглядом та цінностями. На відміну від інших організацій і партій, де проповідують принцип “Рівність ідеології при різному ладі психіки”, сектанти втілюють у життя свій принцип: “Однаковий лад психіки в різних ідеологіях”. Вони серйозно займаються питаннями світогляду, і тому становлять для держави велику небезпеку.

СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО

На превеликий жаль, за час панування марксизму в СРСР інформацію про дійсний устрій людини й людського суспільства найчастіше замовчували, іноді навіть подавали в перевернутому вигляді. Це стало однією з головних причин появи різноманітних художніх течій, оскільки в суспільстві з матеріально-атеїстичною філософією різні види творчості (зокрема й художньої) завжди випереджати-муть науки суспільно-гуманітарного напрямку у виявленні поточної проблематики й пошуку шляхів подальшого життєустрою. Тому слід зрозуміти, що під загальною назвою “авангардного мистецтва” у ньому є й морально чисті способи пошуку нових форм художніх творів, і хворобливі морально нездорові напрями, які поєднують марення душевнوخворих людей і матеріалізовані форми звироднілого світогляду обмежених особистостей, яким не дає спокою слава Л. Толстого чи І. Айвазовського. Але створити такі шедеври вони не можуть через власну неповноцінність, тому виходять у світ на диво тупі детективні романи, що ясніють сценами насильства й ненормативною лексикою, а також малярські полотна, на яких зображено різнобарвні геометричні фігури, а то й просто безформні мазки фарби, які знаходять прихильників в особі таких самих критиків-мистецтвознавців та товстосумів, які казяться за журу.

Соціальна небезпека цих творів полягає в тому, що в сучасному суспільстві дуже багато людей перебуває у граничних станах або нервово-психічній нестійкості, і вплив подібних “творів” може спровокувати у них або психічні захворювання, або скоєння злочинів.

Це далеко не повний перелік прийомів і методів, якими користуються певні управлінські центри, ведучи психологічну війну на території нашої країни й перетворюючи її на сировинний додаток.

Питання світогляду й ідеології для свідомості — справа не дозвілля, а одна з найважливіших проблем національної безпеки держави. Тому стаття 15 Конституції України, де записано, що “Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова...”, є саме тим інструментом, який на законодавчому рівні “відключив свідомість людей” в Україні й дав агресорові можливість на законній підставі проводити свої військові операції на території нашої держави. І якщо сьогодні посадові особи, відповідальні за це, ухиляються від розв'язання світоглядної й ідеологічної проблеми, то вони ризикують зіштовхнутися з лавиноподібним наростанням безлічі проблем. Деструктивні процеси, які відбуваються в суспільстві, можуть досягти такого рівня, що не вистачить контролюючих і правоохоронних органів, щоб загнати цього джина назад у пляшку. Та й самі організації теж будуть, вочевидь, не в найкращій формі. До речі, вже зараз у звітах західних спецслужб дедалі частіше з'являється інформація про “зниження професійної зацікавленості” у силових структурах України. Вселяє оптимізм, що ці механізми сьогодні розкрито, розпізнано, і дедалі більша кількість людей починає їх розуміти, зокрема й на рівні управління державою.

МОЛОДІЖНІ СУБКУЛЬТУРИ — ЯКІ ЦІННОСТІ КУЛЬТИВУЮТЬСЯ?

Молодіжні субкультури. Що це? Пристановище для однодумців в океані суспільних догм, мікрореальність, де повністю задовольняється власне “его” індивідуума, чи просто маскарад, одна з багатьох вис-тав, де в масовці задіяна менша кількість акторів?

ПОГЛЯД

Анна АКАТЬЄВА,
м. Ніжин

Сьогодні слово свобода має надзвичайно п'яний присмак, особливо для молоді, для підліткової свідомості, яка в діяльному процесі шукає джерела постачання будівельного матеріалу для формування особистості. Чого прагне бунтарська, непокірна душа 15-річного юнака? Такий вік хвилює кров і штовхає на подвиги. Хочеться знайти себе, виникає несамовите прагнення ламати стереотипи, огида до заборон, правил, довгих нотацій викладачів, батьків, усіх дорослих, всередині здійсмається щось подібне до бунту проти нав'язувань, проти усіма шанованих ідеалів, на ґрунті нерозуміння з'являється почуття самотності, а разом з тим так хочеться визнання!

Підлітковий вік — надзвичайно складний і водночас важливий. Саме в цей період вже не діти, але ще не дорослі, знаходять своє місце в такій групі, яку єднає спільний інтерес, спільне ставлення до світу, спільні проблеми.

Молодіжні субкультури на теренах України почали активно розвиватися з поваленням радянської імперії, з отриманням омріяної незалежності. Гігантську тоталітарну систему зруйнували, стали на власні рейки, але сформувати нове суспільство, змінити рівень свідомості людей, мабуть, під силу тільки часові. Дітям, народженим в період тотальних змін, вже не було шляху в жовтенята, піонери чи комсомольці, державі, заклопотаній економічними й політичними негараздами, ніколи було подбати про молодь, запропонувавши альтернативи для розвитку підростаючого покоління.

Вплив Заходу, розвиток новітніх технологій призвели до появи молодіжних субкультур: готи, емо, панки, репери, реггі, хули, скінхе́ди, рокери тощо. Їх часто одним словом називають нефори, або неформали. Стиль одягу, уподобання в музиці, стиль життя — ключові моменти, що єднають представників різних молодіжних угруповань.

На перший погляд, усі ці субкультури надзвичайно різні й самодостатні, але якщо заглянути глибше, то суть у тому, що представники кожної з них кидають виклик систе-

мі суспільства. Панки носять “ірокези” і фарбують волосся в кольори веселки — це їхній клич про те, що вони інакші. Готи роблять свій вибір на користь чорного, готичного.

Але якщо придивитися пильніше, то явище постмодернізму в літературі, наприклад, свого часу таки вразило громадську думку. Письменники намагалися позбутися штампів, пут рими і творили власні унікальні речі. Молодіжні субкультури — це трохи схоже, тільки в іншому форматі. Але виникає запитання: як саме їхній стрімкий розвиток і популяризація може вплинути на майбутнє нашого суспільства і держави загалом?

Акцент завжди робиться на молодь. “Молодь — це майбутнє держави! Молодь — це фундамент, рушійна сила і надія нації” — часто люблять повторювати політичні керманічі. Але яку державу побудують ті, хто сховався в свою шкаралупу мікрореальності? Яке їм діло до проблем суспільства, коли, за великим рахунком, вони від нього абстраговані?

Яке здорове суспільство на нас чекає, коли легкі наркотики для панків — це норма, а суїцидальні думки входять в щоденний раціон емо? Що може породити агресія і расизм скінхедів?

Як можуть подолати расизм скінхедів насильницькі й жорстокі методи угруповань антифа?

Коли дивишся на все це збоку, то виникає страх, що еволюційна пряма перекилася у бік деградації, й ми повільно сповзаємо у прірву.

Камо грядеши, молода Україно?

Постає питання: де ж вихід, панацея, що вилікує молодіжний розвиток їхнього чада, держава має їх матеріально забезпечити. Так ми торкнулися держави, яка, окрім створення потрібного рівня життя громадян, повинна захоочувати створення патріотичних, наукових, спортивних об'єднань, організацій, надавати кошти для проведення різноманітних заходів культурного характеру, але не на рівні формалізму, мовляв, на папері провели, а на рівні відвертої зацікавленості. Повинні існувати гранти, премії у різноманітних галузях. Усе це у нас, звісно, функціонує, але настільки мляво, що треба бути генієм, щоб потрапити у поле зору держави, хоч тоді ти автоматично з'являєшся в полі зору іншої держави, яка тебе просто переманить.

Звісно, для того, щоб батьки могли дбати про повноцінний розвиток їхнього чада, держава має їх матеріально забезпечити. Так ми торкнулися держави, яка, окрім створення потрібного рівня життя громадян, повинна захоочувати створення патріотичних, наукових, спортивних об'єднань, організацій, надавати кошти для проведення різноманітних заходів культурного характеру, але не на рівні формалізму, мовляв, на папері провели, а на рівні відвертої зацікавленості. Повинні існувати гранти, премії у різноманітних галузях. Усе це у нас, звісно, функціонує, але настільки мляво, що треба бути генієм, щоб потрапити у поле зору держави, хоч тоді ти автоматично з'являєшся в полі зору іншої держави, яка тебе просто переманить.

Тож сподіваюся, що українська молодь найближчим часом прокинеться і змінить свої цінності на користь національних, культурних та історичних ідеалів. Віритимемо, що рано чи пізно підлітки зрозуміють, що виокремлюватися з маси — це класно, але виокремлюватися своїми знаннями, творчістю, новими креативними ідеями, ентузіазмом! Це ж так просто! Не варто замикатися в чорному чи обмежуватися чорно-малиновим, даремно протестуючи проти обмежень, зв'язувати власну свободу новими рамками нового світу.

Усвідомити треба елементарну аксіому, що ТИ вже інакший! Ти — ОСОБИСТІСТЬ, неповторна і єдина! Бути собою — ось кредо кожного! А суспільство тихо розступиться і постелить м'який килим під ноги тих, хто стремлінням летить до Олімпу!

Фото Олеса Дмитренка

«ХТО Ж ТАКИЙ ОЛЕКСА ТИХИЙ?»

Феня ПУСТОВА,
кандидат філологічних наук,
м. Костянтинівка Донецької обл.

До книжки ввійшли публіцистика Олексі Тихого, спогади про нього колишнього директора школи, в якій він навчався, а згодом працював, “Дума про Олексу” невідомого пропагандиста життєвого подвигу земляка Євгена Фіалки, зворушливі рядки про побратима відомих правозахисників Левка Лук’яненка і Василя Овсієнка, вірші сучасних авторів. А завершується збірник резолюцією, яку ухвалили й подали до селищної ради Олексієво-Дружківки мешканці вулиці Тухачевського в липні 2008 року.

Книжку опубліковано завдяки зусиллям редактора-упорядника Є. Фіалки й організаторів заходів, які популяризують ім’я земляка, журналіста з Костянтинівки В. Березіна і Є. Шаповалова. Євген Шаповалов очолює товариство імені Олексі Тихого — складову Донецького обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка. Саме завдяки йому споруджено пам’ятник Олексі біля школи, де він навчався і працював.

Про Тихого писали Л. Лук’яненко, В. Овсієнко. Та чи багато в Україні людей, які читали їхні матеріали? Ні! Бо їх не могли отримати всі бібліотеки міст і районів. Та й накладів видань малі, нема механізму розповсюдження.

Ще в школі Олексі Тихий виявив незвичайні здібності. Вступив до Московського університету. Такий вибір Тихий зробив після спроби одержати диплом у транспортному інституті, потім у Запорізькому педагогічному. Він хотів знайти відповіді на головні для нього запитання: що таке радянський лад? У чому сила чи слабкість правлячої партії? Чому партія постійно закликає до боротьби з усілякими внутрішніми ворогами і водночас знайшла спільну мову з фашистським режимом Німеччини? Патріота найбільш цікавило те, як позначається на долі рідного народу політика ВКП(б).

Навчаючись на філософському факультеті, Олексі простудював не лише багатотомну марксистсько-ленінську спадщину і праці живого керівника, який розумівся навіть на питаннях мовознавства, а й усі постанови з’їздів та пленумів ЦК ВКП(б) і ЦК КПС(б)У. А вони містили методику знищення українського народу. Це розкуркулювання, колективізація, Голодомор 1932—33 рр., який Олексі добре запам’ятав, псевдоукраїнізація й численні політичні процеси над інтелігенцією. Відчуваючи потяг до педагогічної праці, він вирішує йти в школу просвітителем, вихователем патріотів.

З матеріалів О. Тихого видно, що він вивчав досвід багатьох прогресивних педагогів світу, а в дипломній роботі дослідив “Теорію і практику організації колективу А. С. Макаренка”.

Не знаємо, чи встиг Олексі ознайомитися із системою виховання В. Сухомлинського, яка не збігалася з Макаренківською, але з його праць можна зробити висновок: учитель з Олексієво-Дружківки був ближчим до молодшого українського теоретика-педагога, який трепетно ставився до рідної мови, до патріотичного виховання школярів.

Олексі був надзвичайно ерудований, показав себе геніальним

Україна почула прізвище Олексі Тихого наприкінці 1989 року, коли в Києві відбулося перепоховання трьох правозахисників, замучених більшовицьким режимом у концтаборах, — В. Стуса, О. Тихого, Ю. Литвина.

Олексі Тихий — український правозахисник, член-засновник Української Гельсинкської групи, народився 27 січня 1927 року на хуторі Іжевка біля міста Дружківки Донецької області.

Закінчив Московський державний університет, працював у школах Донецької області. Двічі був ув’язнений за антирадянську діяльність. Відбував покарання в таборах Мордовії та Пермської області. Брав активну участь у правозахисних діях ув’язнених. Помер у тюремній лікарні 6 травня 1984 року.

Чи відомий Олексі Тихий Україні, передусім молодому поколінню? Чи осягнули ми, співвітчизники, феномен цієї особистості? Чи увійшов він у нашу історичну пам’ять?

Нещодавно на Донеччині вийшов збірник матеріалів про патріота-земляка “Хто ж такий Олексі Тихий?”

учителем: хотів читати всі предмети в одному класі, ведучи його аж до випуску. Немає сумніву, що в тих планах передбачав засоби патріотичного виховання. Але його педагогічна діяльність тривала недовго. Спочатку заборонили читати предмети гуманітарного циклу і вигнали зі школи. Потім дозволили читати фізику й математику, але й ці предмети у вечірній школі Тихий викладав недовго.

Із дипломом Московського університету Олексі Тихий міг би влаштуватися в будь-якому столичному інституті. А якби став викладачем марксистсько-ленінської філософії, то зробив би кар’єру. Але для патріота цей вибір був неможливий.

Високе розуміння громадянського обов’язку перед народом, глибока національна свідомість і гідність вивели Тихого на шлях активної боротьби за порятунок народу. Це був сенс його життя — без жодних особистих планів, але з очікуванням неминучої розправи. Так було 1948 року, коли Олексі вголос висловив невдоволення чинною виборчою системою. Так було і 1957-го, коли він оприлюднив свій протест “Не можу більше мовчати” до Президії Верховної Ради України проти “танкового соціалізму” — введення радянських військ в Угорщину. Реакція влади не забарилася — 7 років ув’язнення і 5 політичного безправ’я. Але й це не змусило патріота відійти від політичної боротьби. Як наслідок — нове ув’язнення 1978 року і катування, якими тюремники повільно вбивали фізично слабке тіло, але не похитнули волі, внутрішньої сутності людини-борця.

Тож хто він — Олексі Тихий? Василь Овсієнко ставить його поряд з літературними героями: Артуром з “Овода” Ліліан Войнич і Мартіном Іденом Джека Лондона. Левко Лук’яненко назвав свого друга

“святим”. Ці характеристики мають право на життя. Згідно з Костомаровим, Олексі Тихого за максимальною силою виявлення народного духу слід поставити поруч із Т. Шевченком, І. Франком, Лесею Українкою. Обидва наші сучасники, Стус і Тихий, діяли за принципом Кобзаря: “Караюсь, мучусь... але не каюсь!” Обое вони без вагань повторили б, як клятву, останні рядки з поезії “Не пора, не пора, не пора” молодого І. Франка:

*Узяв я, важкий боротьбі
Ми поляжем, щоб волю і щастя,
і честь,
Рідний краю, здобути тобі.*

Широта, краса і максималізм прагнень і діянь Олексі, його кодекс життєвих правил вражають. Зупинімося бодай коротко на “Думках про рідний Донецький край”, надісланих голові Президії Верховної Ради України. В них автор наголошує на тому, що він українець, який любить всю Україну (цитую строфу з вірша Сосюри), свою Донеччину, трудивників села і міста. А на питання “Для чого я?” відповідає всеохопно: “Я — для того, щоб жив мій народ, щоб підносились його культура, щоб голос мого народу достойно вів свою партію в багатоголоsumу хорі світової культури. Я — для того, щоб мої земляки-донбасівці давали не лише вугілля, сталь, прокат, машини, пшеницю, молоко та яйця. Для того, щоб Донеччина давала не тільки уболівальників футболу, учених безбаченків, російськомовних інженерів, агрономів, лікарів, учителів, а й українських спеціалістів-патріотів, українських письменників, українських композиторів та акторів”.

Тихий фактично звинувачує комуністичну владу, яка не дбає про розвиток української нації, її мови й культури. Асиміляцію, яку здійснювали органи народної освіти, вчителі, діячі закладів культури і ке-

рівники всіх галузей суспільного життя, патріот називає злочином, “інтелектуальним геноцидом”. Він пояснює владному чиновникові: “Мова — одна з основних ознак націй. Мова — фундамент культури. Рідна мова — найдорожчий скарб народу, підвалина інтелекту, основа патріотизму. Рідну мову повинна берегти, розвивати кожна людина. Вмирає мова — вмирає культура. Вмирає культура — припиняється прогрес. Історію починають творити нерони, бісмарки, муссоліні, гітлери, сталіні, маоцзедуни”.

На конкретних прикладах Олексі Тихий показує зубожіння суспільства: українські театри закрили, самодіяльність позбулася народних традицій, пісенного багатства, у чоловічому, а нерідко навіть у родинному колі лунає лайка.

Гостро критикує він і тогочасну практику перемішування націй, отже, денаціоналізацію, згідно з якою українські фахівці отримували призначення у віддалені райони Росії, а до нас приїжджали з Ленінграда, Новосибірська, Тюмені. Приїжджі, констатує Олексі, зневажають український народ, бо так їх виховали. Поведінку переселенців порівнює з діями “колоністів і плантаторів” у поневоленій англійцями Індії. Як глибоко освічений історик Олексі кидає звинувачення владі в тому, що український народ позбавлений можливості вивчати рідну історію, вона “недоступна не лише молоді, а й спеціалістам, зокрема вчителям” і висловлює надію, що “незабаром вийде правдива, наукова історія України, історія Донеччини”.

Ще два категоричні положення висував О. Тихий. Кожен, хто оселяється на нашій землі, мусить поважати український народ, або нехай перебирається на свою батьківщину. Згадавши про те, що в 70-ті роки минулого століття було оголошено боротьбу з хуліганством і пияцтвом, Тихий заявляє: “Я вважаю, що національна безликість, моральна порожнеча, тваринне життя — хвороби незрівнянно тяжчі і в значній мірі є причиною останніх. Тому вістря пропаганди та агітації повинне бути спрямоване в першу чергу проти них”.

Мусимо констатувати, що пе-

релічені 1972 року біди України домінують і сьогодні. Якщо більшовики прикривалися якимись гаслами, то сьогодні антиукраїнські сили навіть не приховують своїх намірів, відверто проголошують у своїх ЗМІ, а нерідко навіть із трибуни парламенту про наміри завершення денаціоналізації українців.

“Просвіта” може докорінно змінити становище, спираючись на укази Президента Віктора Ющенка. Указ сам по собі не може діяти, його повинні втілювати в життя люди. Не роблять цього депутати в багатьох регіонах, тож мусять працювати просвітняти.

Прем’єр-міністр запропонував провести дискусію з мовного питання. А яка може бути дискусія, якщо впродовж 300 років здійснювали жорстоку цілеспрямовану політику на знищення козацького народу? Серед населення України треба проводити просвітницьку роботу. Адже в Росії понад десяток автономних республік, а державна мова одна — російська. І наші прихильники другої державної або не розуміють незаконності такої акції, або просто служать сусідній державі.

А щодо Криму, то слід нагадати деякі факти з історії. Ще з часів Середньовіччя українці становили значну частину населення Криму. А Чорноморський флот царської Росії економічно забезпечувала Україна, і служили в ньому українці. У радянський час зберігся лише перший фактор. Драматург О. Корнійчук у драмі “Загибель ескадри” навечно зафіксував дуже важливий історичний факт: під час жовтневих подій у Петербурзі на кораблях Чорноморського флоту замайоріли жовто-сині прапори. Саме тому Ленін і наказав потопити всі судна. Майбутня радянська держава позбулася величезного майна, але для неї важливішим було завдання зберегти імперію.

P.S. Селищна рада Олексієво-Дружківки відмовила громаді перейменувати вулицю Тухачевського, якою Тихий ходив у школу й на роботу впродовж багатьох років, на тій підставі, що їхній земляк не жив на цій вулиці. А Тухачевський жив?

Володимир КАЧКАН,
професор, член НСПУ,
м. Івано-Франківськ

ТАЛАНТ, РІЗАНИЙ ВІТРАМИ

Чоловік змагав ходою пагорби і ось-ось мав дістатися саме того узгір'я, де колись розкислатилася, як сортовита яблінка, його хата — прародинне гніздо. Дмитро, розрум'янений та приделікатнений сивобородою, клав, як майстровитий гуцул, крок за кроком; здавалося, що саме цього разу сліди найглибші, й ніякі дощі їх не змиють і не зітруть вітрогони. Пазухи вишиваної сорочки були розстібнуті, високе спітніле чоло вилискувало під ослабленими променями, а руки, немов у ритмічному марші, підкреслювали вперту ходу.

Чого йшов цей, ще не переобтяжений літами митець, на отой шовб, де навіть у розлітті шаблюються вітри, де небо, здається, прочісує найвищі сигли та де-не-де скручує сувої наплилих темнуватих хмар — і тоді дощ-раптус змиває крижі пагорбам та узвишшям, скочує каменюччя долу?

А він таки дійшов д'гори, переполював з упертим вітриськом — і став переможно, ніби ладен був змотовилити руками клоччя хмарову, спустити його попри себе до ніг, вмитися жевріючими пригасами сонця і спитати себе, оте каменогруддя, дальші кичери, що уже стулили долони на підвечір, нависле небо: га-гей, хто тут ґазда? Чи не я?..

А луна свиснула поміж провалля, товкнула грудьми об стіну лісу — й ще лункіше озвалось: я-я-я-я!..

Дмитро Сивак сьогодні облеґшив коркошну ношу, нікуди не поспішав, бо, простуючи сільським гостинцем Іспасу, що у буковинсько-вижницькій стороні, важив іспитом власної совісті відповіді на такі посутні для самого себе запитання: де починаються витoki його роду-родоводу, чи тривкі праісторичні підвалини цього етнобуду, чи не змаліли верховини дідівсько-батьківського досвіду, традицій, вмілості. Які вони на екзаменах нишнього неугавно-задержуватого й претензійного часу: може, усе стерлося, вітри забуття стесали, як на чубках підгір'я піднебні плити, — і тепер човгатимуться тут колись нехарактерні для горянина збайдужіння, аморальність, гріховність, безсовісність?..

Ні-ні, це не для його родинно-фамільної лінії, не до характеру усіх сухих селянців.

Народився Дмитро у селі Мариничах на Путильщині Буковинській, на присілку Кечера або Ріжі. Назва, певно, від того, що шалені високогірські вітри не дмуть, а таки ріжуть. Звичайно, вліті у буйнотрав'я ставали довкола на толоки і по сто косарів — і яке диво спостерігали дітваки: як морські хвилі, влягалися відбиті ручки трав, а з тих покосів пирскали, як зелено-оранжеві вогненьці, лапаті коники. Тішилися діти.

А що далі, далі? Усміхається пан Дмитро, розгортаючи у своїй майстереньці, яку так і називає містко — робітня, — невидиму книжку пам'яті, й сторінка за сторінкою оживають рядки його творчої біографії, його мистецького

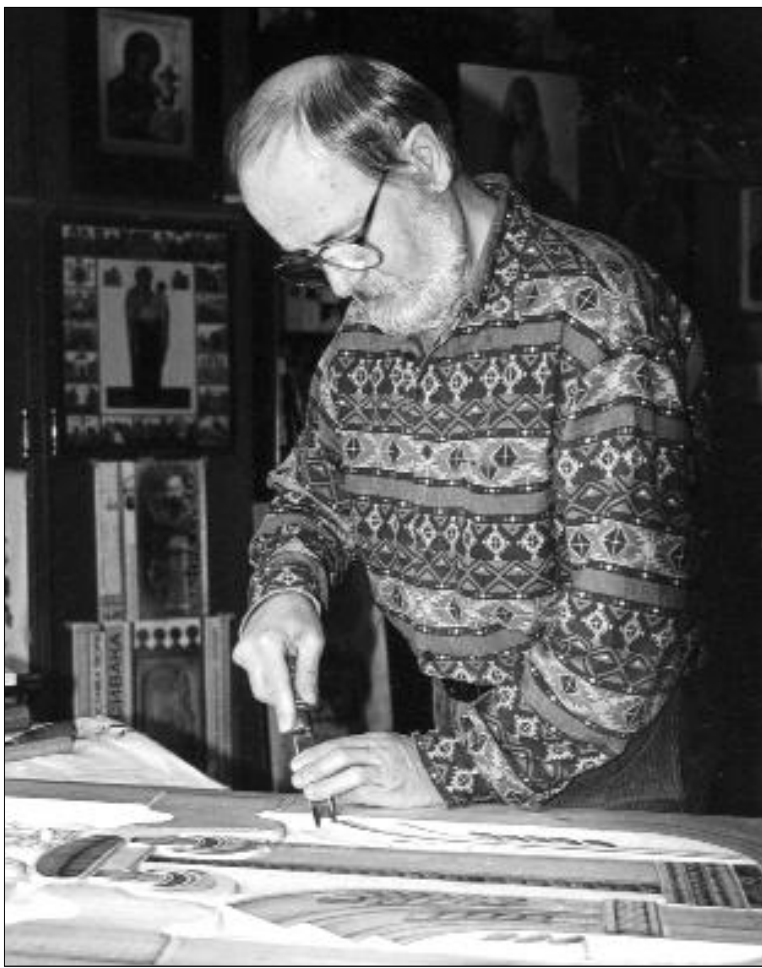
сходження. “Мамина лінія, — розсоте клубок розмови художник, — то Скиданюківська, це — потужне джерело; а Сиваківська лінія — татова. І в одній, і в другій родинах не обходилося без висококласних майстрів, зосібна — будівельників. Жінки — ткалі, вишивальниці, писанкарки. На руках чоловіків — будівництво хат, столарка.

Хоч і жили ніби серед лісу, але дістати дерева було тяжко, бо мешкали на самісінькій горбі, а деревина — нижче. Отак і жили: води — д'гори нести, дрова — д'гори нести. Город — під кутом, та й родили переважно бараболя, горох, буряки, фасоль. Із садовини достигали хіба ябк-дички, десь якась сливка доходила — та й решта. Усе дозрівало виключно в долині.

Взимку під кичерою так замітало — на рівні з хатою; пройти до села неможливо. Тато о п'ятій досвітком вставав, прокидав стежку, аби пройти вниз, до школи. Ідеш, а вітри зі снігом, як зварйовані, навперейми герюють, запирають дихання. Отже, подолати той відтинок від хати до школи — неабияких зусиль вартувало.

Бувало, хату замітало рівно з горбом, лише через шпарку у вікні можна уздріти крайчик неба, а так — суцільна темінь. Відчинити двері складно, а до стайні тато прокидав тунель. А на господарці було по три-чотири корови, свині, вівці, кури; у тридцятистепневий мороз криницю так замурувало, що не добитися до води. З пробитого тунелю у великих банях топили сніг — напували худібку. Коли вже сповзали сніги, коли трави обкосичували присадибу, забувалося про лиху зиму, душа співала від первозданної краси й чистоти — хотілося жити!..

Я частенько гадкував: такі жорсткі умови, нащо там було класити хату; коли підростав, то наче в опозицію ставав до родичів, мовляв, треба сходити нижче, ближче

Дмитро Сивак у робітні

села. А бабця, що викутала нас, восьмеро дітей, і чути не хотіла, аби зрушитися з цього предківського місця. Казала: а чого йти тепер, он прийшли енкаведисти на нашу гору, та й ні за що забрали Дмитра, могутнього столяра-будівельника, доброго ґазду, та й без будь-яких пояснень повели з хати...

Ні словечка, ні листочка. Згодом стало відомо, що кремезного діда запрягли до Воркути у копальні, туди, де дідько каже добраніч. Важка праця серед “зеків”, гордий гірський характер прискорили смерть; хтось із очевидців оповідав згодом, що Дмитра тюремники вкинули у вугільну виробку — так ніхто і не бачив, і не чув про його відхід зі світу”...

У цій розповіді Дмитро ще розважливіший, ще точніший на окремі деталі, з яких, як і будівля, витворюється словесна споруда його сутності, його пробування в обіймах землі й неба.

“Треба було весь час тяжко працювати. Ми з татом ручною трачкою пилюю — тато зверху, а я внизу, — тягли-пиляли протеси, це довгі, метрів по шість, листви. Ставили нову хату “в каню”: це спеціальний вузол, на відміну від методу “в зруб”. То така в'язка — “ластів'ячий хвіст”, отже, не вилазить дерево з дерева; ця кладка потужніша.

Будував хату тато, брат і, звичайно, помагало ще кілька майстрів. Але найбільшим спецом, мабуть, генетично, був братьо, що збирав досвід від людей. Що де бачив — усе ставало набуток його умілості.

Склали ми ту хату в Мареничах біля церкви, неподалік від Черемоша. Кажу якось татові, де так близько, там же ріка рве гаті, а батько киває, мовляв, церква теж близько. А вода таки підходила кілька разів. Шукаю місце, де і вітер не різав би, і все росло, й було безпечно від води.

Нарешті вирішили: осідаємо в Іспасі. Жили під верхом в одного ґазди — винаймали помешкання. А ту хату, прирічну, розібрали, кожну деревинку пронумерували і склали на новому місці.

Тепер там сучасні побутові умови: підведено газ, є телефон, усе, як у місті. Стоїть гарна дерев'яна будівля трохи на горбі — там живуть батьки й сестра коло них.

Мама займається ткацтвом — це її фах. Вона член Національної спілки майстрів народного мистецтва України; ще славний Ганжа приймав її до Спілки.

Найкраще писала писанки бабця, але добре писанкують і мати, й сестри. Усі вишивають. Лише я не вмію писати, бо не стає терпіння.

Брат Василь, що трагічно загинув, був музикантом, диригентом, але все брав до рук — навіть викопав криницю.

Хоч і Сиваки не пасли задніх серед рукомесних, та усі здібності прийшли від Скиданюківської гілки: брат Микола, майстер-столар, живе на Чернівеччині, збудував собі дім, зробив мені для Острозької Біблії оправи.

У різьбленні мені найбільше імпонували з родинної школи Корпанюків вироби Семена, бо Юркові були інакші стосовно ліричності, тонкості, технічності (у нього виходила “лірична різьба”). Іван Балагурак — високотехнічний майстер, але сухуватий, він трохи перевантажував елементами площину. На щастя, я з самих азів намагався позбутися у станковій різьбі перевантаження”...

І справді-бо, як тільки Дмитро

Сивак відчував, що річ “нацяцькована”, вона не викликала у нього зацікавлення. Дивився, вивчав досвід, намагався збагнути основи різьбярської школи, адже кожен елемент різьблення як мистецького процесу вже закодований набуток попередників. Отже, йдеться про найскладніше: як не повторити когось. Він шукав неординарних композиційно-стильових рішень, прагнув не надужити, не перевантажити, дбав, щоб форма й декор були гармонійно пов'язані, не має значення, чи це тематична, чи звичайна вжиткова річ.

Коли готувався вступати до Вижницького училища, і гадки не мав, що стане різьбярем, адже мав нахил до графіки, живопису. Пам'ятає, як з першого класу писав шрифти. І так весь час: стінні газети у шкільні роки, писанина у війську, схеми, карти, планшети — все лежало на його плечах.

Було й таке пророчення вчителів: піде в літературу. Та велика школа самоорганізації до навчання лежала у самому способі тодішнього життя. Дмитро жив у свого вуйка: пас корову, сидів з дітьми, мив підлогу, випроваджував дітей до школи (і мали в них бути оцінки “чотири” та “п'ять”; як “трійка” — о, уже пасочок брався в руки!), а свою справу робив пізніми вечорами й ночами.

Згодом таки перетягло, певно, родинне — до різьблення, бо різьба на дереві — то приємна творча праця, дерево дає тепло, особливо грушка, липа — для пластичної й для геометричної різьби.

Не може Дмитро змиритися з тим, що майже десять золотих юнацьких років віддав роботі з металом, коли працював у художньо-виробничих майстернях Художнього фонду України. Скільки отих монументальних рельєфів викували його руки — знає хіба що час. Мусив робити те, що давало хліб насущний для прожиття.

“До ікони в мене здавна з'явився якийсь інтерес, спочатку виготовляв мініатюри, роздаровував. Збагнув, що іконопис — це найскладніший напрям у малярстві, адже треба дотримуватися канонів, і, що основне й незаперечне, — потрібно постійно вчитися, пізнавати.

Роздумував у пошуках власної напрямної, аби не повторювати вже знане, кимось досконало завершене; разом з тим мусиш триматися класичних вимірів канону і композиції. Зрозуміймо: є установлені віками образотворчі, від них не вільно відступити. Чому? Бо люди не повірять довірливості, не сприймуть її, як, скажімо, у молитві “Отче наш”: спробуймо переставити рядки чи замінити слова, і це вже не канонічний текст, а довільна інтерпретація теми.

Раз ми звертаємося до Бога через образ-ікону, то вже у нашій підсвідомості наче зринає жива Божа Матір чи Ісус Христос. Так і в мене. Перш ніж братися за малювання, я ніби радився з Ювеналієм-Йосифом Мокрицьким, колишнім ієромонахом Студитського уставу — малярем, що мистецьку освіту здобув у монастирі під опікою митрополита Андрея Шептицького. Він як випускник іконописної школи студіював у Празі та Відні.

Осягнув я душею таїнство його робіт — і наче витягував невидиму

Д. Сивак. “Покрова”

Д. Сивак. Триптих “Хліб”

нитку, щось вибирав звідти: композиційну виваженість, мистецьку витонченість.

У народній іконі як витворі народного малярства немає канонізованої основи образу, а є звичайне бачення, власний витвір фантазії.

Завдяки техніці, внесенню власного трактування тих чи інших ліній ликів, які спочатку промальовую на картоні, дошукуюся загального трактування образу, звичайно, не спотворюючи загальноканонічного уявлення цілісного образу в композиції твору.

Мізкую над створенням власного бачення ікони, і тепер кожна ікона, особливо ж лик — це моє сутнісне бачення, відображення мого внутрішнього розуміння. Інакше не може бути, якщо не йти за цим внутрішнім змістотворчим принципом, просто зробиш копію відомої речі, а це вже не те.

Зазвичай матеріалом служить дерево-левкас, бо треба дотримуватися технології, інакше не вийде мистецька річ. Складно працювати акриловими фарбами, але є й інші — олійні, темпера. Акриловими фарбами вималював два образи у село Дубове на Тячівщині, що в Закарпатті, інші роботи розійшлися на замовлення церков, монастирів, колекціонерів.

Ось композиція “Різдво” — усе вималювалося з моєї уяви, яка зафіксувала час, пору, коли я хлопчиною ходив у звіддарі. Пам’ятаю, восьми-класниками були, то ще за місяць до свят готувалися: зробили шестикутну зізду, яка під час коляди крутилася, і там горіла свічка. З вертепниками йшов скрипаль. І так, долаючи снігові замети, сповнені ейфорії святості, віри у народження Божого Дитяти, ми переходили з хати до хати розповіді людям новину і заколядувати. Ми не знали втоми, нас не спинали жодні заборони чи перестороги. Ось у цій коляді-святі душі — мої витоки. А коли дивитися на художню кольорову графічну композицію “Різдво”, то можна збагнути, як я

Д. Сивак. “Довбуш”

“вмонтував” батьківську хату з ґанком, стайню — нічого не вигадано, усе — своє, рідне. Ось звідси та енергетика, що тримає біля себе око й не відпускає глядача.

Ось інша робота — великодня: дерев’яна трибанна церква; на столі писанки, доокільна краса весни”...

Триптих “Хліб” — етапна робота Дмитра Сивака, члена Національної спілки майстрів народного мистецтва, лауреата обласної премії імені Ярослава Лукавця в галузі образотворчого мистецтва й архітектури. Створив її, коли мав маленьку майстереньку на п’ятнадцять квадратних метрів. Виготовив для магазину в колишньому “Чернівецькому гастрономі”, що на розі Бельведерської вулиці. Саме в цьому магазині треба було пов’язати кам’яну стіну з темою хліба. Виготовив майстер замовлення з дерева досить швидко, во-

но сюжетно вдалося, тож художня рада прийняла твір, затвердила, і триптих (1,5 м х 3,0 м), що відтворював суть народної традиції, зайняв місце в експозиції.

Років через десять робота зникла. Її замовником був хлібокомбінат, тож це його власність. Але про триптих чимало говорили і мистецтвознавці, й глядачі. І раптом... “Шкодою за пропажею, — каже художник, — бо вона мені дуже дорога саме у творчому сенсі.

І ось через роки я повернувся до цієї теми, трохи вдосконалив задум, зменшив розміри, переінакшив деякі фрагменти, трохи вище технічно підняв елементи твору, адже досвід за десятиліття примножився. Тепер ця робота — в офісі президента “Родону” Ярослава Каспрука.

Твір живе, його показали на Всеукраїнській виставці творів народних майстрів 2007 року, він отримав найвищі суперлативи-відгуки мистецтвознавців. Твір уже одноразово репродукували у спеціальних виданнях журнального типу.

На теми українських народних казок в холах школи-інтернату в Білгороді-Дністровському виставлено аж дев’ять композицій.

Народжується великий триптих “Різдво Христове”, чекає завершення тема Довбуша.

Щодо живопису — люблю, але прагну, щоб з-під руки виходило щось високопрофесійне, а не аматорське. Роби як відчуваєш, але графічно — ось моє кредо. В основі — моя Буковина, мої горби, кичери, рідносельний побут.

Мушу спробувати себе у графіці. Відчуваю: за тими напрацюваннями, що маю, — я таки графік, а не живописець. Так підказують уява, чуття”.

...І знову, як тоді, в душевно-іспитовий час, Дмитро Сивак іде з Івано-Франківська до свого села. Йде гордо, ніби знову приїхав на герць з жалистими вітрами, аби догранювали його небуденний талант.

КРАЄЗНАВЕЦЬ ЗУСТРІВСЯ З АФРОДИТОЮ?

Євген ЦИМБАЛЮК,
письменник,
Рівненська обл.
Фото автора

Микола Муляр зі знайденою Афродітою

У XIX столітті парк біля палацу графа Олександра Ходкевича у селищі Млинові прикрашала дивовижна алея кам’яних (зокрема й мармурових) скульптур видатних просвітителів минувшини та міфічних героїв, поглянути на яку приїздили шанувальники мистецтва й історії з усіх усюд, навіть із Франції, Польщі, Італії. За останні 200 років усі ці скульптури з різних причин загубилися. Втім, слід унікальної млинівської колекції не канув у Лету. Днями мешканець Млинова Микола Муляр знайшов погруддя однієї зі скульптур — Афродіти. На жаль, погруддя — без голови...

Афродіта мала, на думку істориків, приблизно такий вигляд

— Тисячі разів повз цей простий, як здавалося на перший погляд, камінь проходили люди. Та й сам я не вельми надавав йому значення. Втім, якесь внутрішнє чуття змусило пильніше придивитися до вгрозлого у землю й зарослого мохом каменя. Коли очистив його, очам не повірив: жіноче погруддя. Щоправда, побите, подовбане, без голови. Ніби після знущальної страти.

Належність знайденого погруддя до колишньої палацової алеї задокументована. Принаймні відомий польський історик Роман Афтаназі у праці “Історія резиденції на давніх окраїнах Речі Посполитої”, описуючи започатковане 1785 року спорудження палацу, насамперед відзначає дивовижну на той час колекцію скульптур. За Афтаназі, біля палацу, який спроектував придворний архітектор Леопольд Шлегель (Шрегер), на території так званого амфітеатру в мальовничих місцях стояли кам’яні фігури Флори, Артеміди, Афродіти, Аполлона, Адоніса, Вольтера, пам’ятник на честь гетьмана Вацлава Ревуцького.

А ось щодо “страти”, яку згадав Микола Муляр, то на її слід натрапляємо в праці іншого польського дослідника історії Владислава Том-

кевича. Він описує кумедну і водночас страшну пригоду, що трапилася у млинівському парку. Головною дійовою особою її став знаний далеко за межами Волині чашник пан Фальковський. Як зазначає Владислав Томкевич, чашник був “оригіналом”, постійно ходив у стародавньому одязі, дотримувався всіх звичаїв столітньої старожитності, постійно судився з кожним, у кому запідозрив недовір (недовірками називали людей, які порушували канонічні церковні приписи).

Одного разу, приїхавши у гості до родини Ходкевичів, пан Фальковський вирішив прогулятися парком. Угледівши біля однієї з доріжок мармурове погруддя, чашник прийняв його за фігуру якогось святого і, ставши на коліна, почав ревно молитися. Лише підвівшись із колін, побожний богомолець помітив підпис під погруддям, до якого шойно молився, — “Вольтер”.

Варто зауважити, що в ті часи ім’я французького мислителя викликало бурхливі суперечки. Для одних він був мало не божисцем, а для інших — породженням пекла, що намагався зруйнувати усталений світопорядок. Пан Фальковський належав до других, а тому проїнявся шаленим гнівом. Вихопивши шаблю, яку постійно носив із собою, він відрубав “мовчазному” Вольтеру ніс і вуха, а згодом приніс рушницю й молот, “розстріляв” Вольтера, а Афродіті, що стояла поруч, збив із пліч голову й почав довбати тулуб. Графиня Ходкевич, яка ініціювала спорудження скульптурної алеї, доволі спокійно сприйняла цей вибрик і простила Фальковського.

Із знахідкою краєзнавця Миколи Муляра давня історія ожила. А знайдене кам’яне погруддя, як сподівається Микола Іванович, стане експонатом, який нагадуватиме про історичне минуле — цікаве, славне і водночас повчальне.

Млинівський палац

ПІД ЗОРЕЮ ГОГОЛЯ

2009-го Україна відзначає 200-річчя з дня народження Миколи Гоголя. Кореспондент “СП” побувала на батьківщині письменника, відвідала Великосорочинський літературно-меморіальний музей М. В. Гоголя, поспілкувалася з місцевими мешканцями. Проблеми, якими нині живе село, оспіване Гоголем, злободенні для всієї країни.

Пам'ятник Миколі Гоголю в Сорочинцях

Надія КИР'ЯН
Фото автора

Цей музей пам'ятаю з дитинства, коли мій батько працював тут науковим співробітником. Затишні кімнати, доброзичливі працівники, красиві килимки з низкорослих квітів — портулак, чорнобривці, резеда тощо. Навколо надзвичайно приємна аура, затишок, радість, спокій. Це перший музей Гоголя не лише в Україні, а й у колишньому СРСР, створений вдячними земляками 1929 року.

“У Великих Сорочинцях, на батьківщині Миколи Васильовича Гоголя дуже шанують його творчість, — розповідає молодий науковець краєзнавчого музею Людмила Шалімова. — Народився він у будиночку лікаря Трохимовського 20 березня 1809 року. Його мама, Марія Гоголь-Яновська, вийшла заміж дуже рано. Батькові Василю Опанасовичу було 28, їй 14 років. Жили вони в маєтку в селі Василівці (тепер Гоголеве). Двоє попередніх дітей у них народилися мертвими і, непокоячись за життя третьої дитини, за порадою друзів Василь Опанасович привіз дружину за кілька тижнів до пологів під нагляд відомого лікаря. Хлопчик народився досить слабким, кілька тижнів лікар його виходжував”.

Ця подія стала для Великих Сорочинців визначальною. Центральна вулиця, колишній колгосп, школа, заснована на базі педагогічної семінарії, названі іменем Гоголя. 1911 року на зібранні жителями села кошти письменникові встановили пам'ятник за проектом Іллі Гінзбурга. На відкритті пам'ятника до підніжжя поклали багато вінків, книжок, музичних інструментів. Усі ці експонати зберігалися в колишній семінарії в кімнаті пам'яті Гоголя (тепер там музей духовності). Коли заснували гоголівський музей, їх передали туди. Крім того, надійшли експонати з Ніжина, де він навчався, з Василівки, де жив, з Москви, Петербурга. На жаль, у вересні 1943 року, коли німці відступали, будинок лікаря Трохимовського, де був музей, спалили. Нове приміщення на цьому місці збудували 1951 року. Відтоді робили лише косметичні ремонти.

Директор музею Валентина Міщенко разом з колективом писала листи до влади, просила допомоги. Певно, й завдяки цьому Президент видав Указ про відзначення 200-річного ювілею Гоголя, згідно з яким виділили 20 мільйонів гривень. З них 10 мільйонів віддали на Полтавський театр імені Гоголя, 7,5 мільйона — на музей у Гоголевому, 3,5 мільйона — на музей і будинок культури у Великих Сорочинцях. Кошти одержали недавно. Нині цей музей обтягнтий пливкою, на реконструкції. Чи встигнуть відремонтувати все до ювілею? Адже роботи — непочатий край. Від будинку лишилися самі стіни, які укріплюють, покріплюють розбірали, підлогу теж. Добудовують кімнати, бо приміщення затісне. Будівельники обіцяють виконати роботи вчасно,

не припиняють працювати і в двадцятиградусний мороз, обігрівають приміщення калориферами. Директор музею налаштована оптимістично, адже якщо не ювілей, то покрівля так би й протікала, дощі заливали б цінні експонати... До речі, про здібності директора розповідають майже легенди: хто попрацює в музеї, — стає дисциплінованим, відповідальним, патріотичним.

Нині всі експонати зберігаються в краєзнавчому музеї, який також має цікаву історію. Із 1957 року сорочинчани, захоплені культурою краю, зібрали величезний матеріал. Музею надали приміщення в сільському будинку культури. А з 1989-го Микола Суховаткін, ентузіаст, директор музею (і донедавна єдиний працівник) створив експозицію в новому приміщенні. Музей був на балансі аграрного орендно-приватного підприємства “Великосорочинське” (колишній колгосп імені Гоголя). З 2008 року його передали на баланс районного відділу культури, відповідно збільшили штат. Цьому передувало те, що 2007 року музей тричі пограбували. Вкрадено багато унікальних експонатів, зокрема, вишивані рушники, яким понад 100 років, нумізматичні, геральдичні цінності тощо. Звичайно, ні злочинців, ні експонатів не знайшли.

Правоохоронні органи — дуже болюча тема: один дільничний міліціонер на п'ятнадцять сіл. Через безкарність злочини повторюються.

Юрій Донченко

Наскільки ентузіазм місцевих мешканців не збігається з їхніми матеріальними можливостями, свідчить той факт, що всі ці роки в краєзнавчому музеї немає опалення. Тим часом екскурсії проводять. Мені пощастило прослухати екскурсію Людмили Шалімової саме в різдвяний мороз. Потім ледве змогли сфотографуватися на згадку — у приміщенні замерзав об'єктив фотоапарата. А люди тут працюють, отримуючи мізерні зарплати, — 500—1000 гривень залежно від кваліфікації.

Пані Людмила розповідала про своє село з такою любов'ю, що навіть мороз не дошкуляв. Великі Сорочинці мають давню й цікаву історію. 1727 року новообраний гетьман Лівобережної України Данило Апостол збудував у селі Спасо-Преображенську церкву. Десятибанний храм збудували за п'ять років, він став не тільки козацьким храмом, а й родинною усипальницею Апостолів.

За часів Данила Апостола це було сотенне містечко, обнесене земляним валом з баштами. Миргородський полк складався з кількох сотень, одна з них — Сорочинська. Тут була резиденція миргородських полковників, їхня канцелярія.

Валентина Міщенко

У містечку, яким були Сорочинці у XVIII столітті, проводили на рік п'ять ярмарків: різдвяний, пасхальний, троїцький, святодухівський і пилипівський.

У XIX столітті, після скасування кріпосного права, ярмарки набули розквіту. В містечку було багато вітряних і водяних млинів, цегельні, крупорушки, просорушки, сукновальні, маленький завод мінеральних вод. Завдяки збільшенню товарообігу після реформи село почали називати Великі Сорочинці.

Родина Гоголя мала тут багато друзів, і він з батьками у дитинстві часто приїжджав на ярмарки. На малого Гоголя ці дійства справили таке враження, що першою повістю “Вечорів на хуторі біля Диканьки” була “Сорочинський ярмарок”. Ярмарки в Сорочинцях проводили до 1917 року. А 1965-го в Італії відбувалися Дні української культури. Італійцям показали постановку “Сорочинського ярмарку”. Це веселе запальне дійство мало такий успіх, що ярмарки вирішити відновити, і проводять їх з 1966 року.

Сорочинці відвідує багато екскурсантів: з Полтавщини, з Миргородського курорту, з різних областей України, з ближнього зарубіжжя. Щойно у холодному музеї була група з Москви.

З культури почали розмову з сільським головою Юрієм Донченком: “Переважає більшість архітектурних пам'яток Миргородського району розташована в Сорочинцях: Спасо-Преображенська церква з унікальним іконостасом, музеї Го-

Будиночок готельно-туристичного комплексу

голя та краєзнавчий, пам'ятники Миколі Гоголю, Данилові Апостолу, Володимирові Самійленку, кобзарю Михайлові Кравченку.

Підтримувати все це в належному стані дуже важко”.

Голова розповів, що Миргородщина — аграрний край. Галузь добре розвинена. 2008 року аграрне підприємство “Великосорочинське” зібрало великий урожай зернових. Здавалося, повинні бути прибутки, технічне переоснащення, зарплати тощо. На жаль, ціни на сільгосппродукцію дуже низькі, надходження в бюджет незначні.

Колись колгосп був дуже багатий: близько 700 корів, 6—8 тисяч молодняку. Нині корови є, а молодняку немає зовсім. Тваринництво розвивати неможливо, бо завезли з-за кордону м'ясо невідомого походження, збили ціну. “Підтримали” вітчизняного виробника. Овочівництво також нерентабельне, трудомістке. Неконкурентоспроможні нині й дрібні підприємства, тому їх створювати неможливо. На жаль, вище керівництво згадує про селян лише під час виборів — як про електорат.

Сорочинчани виживають, тримаючи підсобне господарство. А в ньому не восьмигодинний, а чотирнадцятигодинний робочий день. Люди тяжко працюють, а щоб зняти стрес, заглядають у чарку, спиваються. В результаті нація деградує. І діти без догляду. Це державна проблема, до якої державі, на жаль, байдуже.

З'явився новий різновид “заробітку” — нині, під час кризи, близько 100 мешканців села стоїть на обліку в центрі зайнятості, бо немає роботи. Більшість сіл на Миргородщині, по суті, вимирає”.

У сільського голови багато проблем. Наприклад, дитячий садочок працює, є персонал, але кілька поколінь сорочинських дітей виросло у пристосованому приміщенні — колишній конторі МТС, яка перебуває майже в аварійному стані. На новий садок потрібні дуже великі кошти. Щоб просити суб-

венцію в державі, потрібна проектно-кошторисна документація, виготовлення якої також чимало коштує. Надія на державу.

Або вуличне освітлення. Сорочинці років з десять були в пітьмі. Цього року за кошти сільської ради підключили перші 90 ламп, і частину села вже освітлюють.

120 кілометрів водогону й центральна башта потребують капремонту. 80—100 років нічого не робили. У центрі ще пан Малінка провів чавунні труби — так і лежать. Матеріально-технічний стан комунального господарства поганий. Немає навіть власного екскаватора.

“На балансі сільради — будинок культури. У зв'язку з кризою триває масове скорочення в бюджетних організаціях. Але потрібно зберегти кадри, щоб подолати кризу. А коли настануть нормальні часи, вся культура Миргородського району буде у Великих Сорочинцях”, — переконаний голова.

Точаться розмови про місцеве самоврядування, про польський досвід, про Європу, де люди справді нормально живуть. Але у них, крім делегованих повноважень, ініціативи, є ще й фінансові ресурси. А в нашій державі ні фінансів, ні достатніх повноважень.

Ось приклад. Понад 20 років у селі стоїть розбита, розібрана гідростанція, яка свого часу забезпечувала електроенергією навколишні села. Вона на балансі Укрводгоспу. Коли ми зайшли до голови, у нього саме був підприємець, що хотів би її відремонтувати й запустити в експлуатацію. З'явилися охочі й раніше. Потім їхали — і зникли. Напевно, не склалися статистики з вищим керівництвом у Полтаві чи в Києві. Таких ГЕС багато вниз за течією Псла. У Решетилівці, Сухорабівці, Шишаках їх почали відновлювати. Отже, це вигідно.

“У Великих Сорочинцях, — розповідає Юрій Михайлович, — є потенціал в плані рекреаційному: річка, чисте довкілля, духовна, історична спадщина. Почали будувати готельно-туристичний комплекс у вигляді українських садиб із сучасними комунікаціями. Плануємо 12 будиночків, корчму більш ніж на сто місць, де будуть вишукані українські страви з екологічно чистих продуктів. На території хочемо збудувати містечко майстрів: садиби, де працюватимуть вишивальниці, ковалі, гончарі, майстри лозоплетіння, яке в Сорочинцях процвітає. Люди придуть відпочивати, бачитимуть нашу культуру, ремесла, спосіб життя предків, зможуть придбати річ, яка сподобалася. Крім того, проводитимемо екскурсії, виступатимуть хорові колективи, ансамблі, солісти, майстри художнього слова. Будуть скульптури гоголівських героїв, театральні вистави. Усе — на найвищому рівні”. Цей проект виконує інвестор Віталій Петрусевич, колишній житель села, нині генеральний директор МПП “Пластолімер”, що в Сімферополі, який вже неодноразово допомагав церкві, музеєві Гоголя тощо.

На таких інвесторів велика надія. “Років через п'ять Великих Сорочинців не впізнаєте”, — пообіцяв сільський голова.

Розібрана Великосорочинська ГЕС

КОЛИ ДУША СПІВАЄ

Ірина Василевська

Марія ВЛАД

Щасливі люди, що мають веселу вдачу, а ще щасливіші творчі натури. Якби обдарованих людей раптом покинув талант, вони не зуміли б пережити труднощі без духовної підтримки, не мали б звідки черпати силу духу, стали б цілком безпорадними.

Ірина Василевська з Філадельфії обдарована й життєрадісна з народження.

А народилася вона в Україні у селі Терновиця на Львівщині у сім'ї хліборобів. Батько Василь був чесною і працюютою людиною. Він ніжно любив найменшу з чотирьох дітей — Івана, Василя та Романа — донечку Іринку, цінував її музичні здібності, співучість, заохочував: “Співай, доню, для людей, маєш дар від Бога”. Мама Марія навчила восьмирічну Іринку грати на гармошці. Дівчинка самостійно підбирала музику на слух. Коли Ірина навчалася у п'ятому класі, мама тяжко захворіла. Батько навчив доню пекти хліб, вона доглядала за господарством, худобою. Зго-

дом дівчина здобула освіту у Львові, працювала в рідному селі завідувачкою клубу. Тато помер, в Україні настали тяжкі часи перемін. І хоч рідний край здобув незалежність, багатьох українців спіткали матеріальні труднощі. Безкінечні нестатки погнали Іринку та її сім'ю — чоловіка Василя, троє малих діточок на чужину, в Америку.

Хто звідав емігрантського життя, той знає, як нелегко опинитися без даху над головою серед чужих людей, не знаючи їхньої мови, звичаїв. Добре, якщо відразу знайдеться робота, а що вона тяжка, на це вже й нарікати не доводиться. Здається, що всі довкола байдужі до тебе й до твоїх проблем...

У тій заробітчанській круговерті в пошуках роботи Ірина потрапила в автокатастрофу — травмувала хребет і надовго опинилася прикутою до ліжка.

Саме в той час, коли найбільше потерпала від болю й нерухомості, написала першу пісню. Чому в такі скрутні життєві моменти дух обдарованої людини починає творити — одному Богові відомо. Тоді, коли жінка сама була майже безпорадна, вона виявляла милосердя до тих, хто не мав притулку: прихищала їх, ділилася шматком хліба. І хоч люди не завжди були потім вдячними, вона нічого від них не очікувала. Добра душа просто не могла залишити ближнього в біді.

Якось у її родину увірвалася хвороба. Ірина, яка вже могла ходити, не гаючи часу, привела лікаря, і той безкорисливо допоміг. Вдячна родина і досі пам'ятає цю великодушність (а минуло вже близько десяти років), та Ірина ніколи про це не згадує. Вона багато часу і сил витратила, щоб повернути до життя тяжкохворого колегу.

Робити добро і не чекати на вдячність — це в неї від Бога, як і талант співати. Доки жінки з Союзу Українок радилися — збиралися відвідати самотню союзницю після операції, Ірина накупила гостинців і, не очікуючи нікого, сама втішила жінку, яка потребувала уваги. І таких прикладів багато.

Добре серце — так багато хто в Америці називає цю жінку. А вона просто любить дарувати людям радість. Про це і слова однієї з її пісень: “будеш ти, буду я, будем ми, буде радість на землі”.

Животворний дух, яким Господь нагородив цю українку, не дає спокою її співучій душі. Вона складає вірші про любов до Бога, до України, до батьків, до родини, до чоловіка, до людей. Сама володіє гарним голосом, має композиторський хист, пише пісні й виконує їх. Та для цього потрібна сцена.

Товариство “Сила духу”, очолюване Даною і Романом Лунями та відоме своїми творчими здобутками в царині поширення українських звичаїв і мистецтва, познайомило Іринку з гуртом “Четверта хвиля” під ору-

Іринка з батьком Василем, нині покійним

дою талановитого музиканта Ігоря Сипеня. Перший виступ співачки припав саме на святкування Незалежності України в українській оселі “Тризубівка”. Ірина Василевська відразу утвердилася своєю піснею “Я вернусь в Україну”:

*Я вернусь, я вернусь в Україну,
Посаджу руту-м'яту і барвінок.
Хай квітне, розквітає Україна
Синьо-жовто неповторна і єдина.*

З того благодатного дебюту започаткувалися спільні проекти, з'явилися одностудійці. Потім були концерти, фестивалі, вдячні слухачі. Зі сльозами на очах слухають її щемливі пісні-спогади про батька:

*І щасливою я була,
Як цвіли червоні маки,
Їх додому я несла,
Щоби тата привітати.*

*І про маму, яка чекає в рідному селі:
Зоре моя, зірко ясна,
Зірньо світова!
Як не купатись у щасті,
Коли є ще мати жива!*

Після її концертів часто люди кажуть, що Іринині пісні ходять за ними, починають наспівувати їх. Голова Союзу Українок Філадельфії Христина Іжак висловила велике захоплення Ірининою творчістю. І такі слова надихають на нові пісні.

І слова, і мелодія, і голос — все це йде від душі людини, дає життя і зворушує серця.

Іринині діти: Юля, Павло, Марійка

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Національний університет “Кисво-Могилянська академія”, Всеукраїнське об'єднання “За Помісну Україну” представляють художню виставку “Разом”

Експозиція складається з творів скульптури, живопису і графіки. Київську, Львівську та Харківську академії мистецтв представляють студенти майстерень видатних діячів сучасного українського мистецтва, таких як В. Забашта (м. Київ), М. Стороженко (м. Київ), В. Гонтарев (м. Харків), Л. Ведмідь (м. Львів), А. Чебикін (м. Київ), Ф. Гуменюк (м. Київ).

Головна мета проекту — відкрити молоді таланти, що невдовзі, можливо, визначатимуть шляхи розвитку українського образотворчого мистецтва; підкреслити історичне значення Дня Соборності України; зблизити молодь різних регіонів України. Це крок до подолання політичних стереотипів.

Автор проекту — Анастасія Мельник.

Виставку розгорнуто в Галереї мистецтв ім. Олени Замостян Національного університету “Кисво-Могилянська академія” з 22 січня до 6 лютого 2009 р.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Прогвіти”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ мови
Святослав МІЗЕРНЮК
279-39-55

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Надія КИР'ЯН

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301203
Наклад — 7000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Прогвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Прогвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 4,27 грн.
на 3 місяці — 12,36 грн.
на 6 місяців — 23,42 грн.

НАК “Нафтогаз України” та ВАТ “Газпром” підписали довгострокову угоду про постачання російського природного газу в Україну та його транзит до країн Європейського Союзу на 2009—2019 роки.

З української сторони угоду підписав голова правління НАК “Нафтогаз України” Олег Дубина, з російської — голова правління ВАТ “Газпром” Олексій Міллер.

Угоду було підписано у присутності Прем’єр-міністра України Юлії Тимошенко та голови уряду Російської Федерації Володимира Путіна.

Юлія Тимошенко заявила, що підписання газових угод між Україною й Росією свідчить про те, що на газовій кризі поставлено крапку. Відповідну заяву Юлія Тимошенко зробила на брифінгу після церемонії підписання.

Прем’єр-міністр зазначила, що, згідно з міжнародними оцінками, Україна несанкціоновано не взяла жодного кубічного метра газу.

ЮЛІЯ ТИМОШЕНКО: НА ГАЗОВІЙ КРИЗІ ПОСТАВЛЕНО КРАПКУ

Глава уряду додала, що Україна має весь спектр об’єктивних доказів, які підтверджують чесність і обґрунтованість її позиції у питанні транзиту російського газу до країн Європи. “І надалі Україна чітко виконуватиме зобов’язання як транзитер російського газу до Європейського Союзу”, — запевнила Прем’єр-міністр України.

За словами Юлії Тимошенко, Україна та Росія в процесі переговорів зняли всі претензії одне до одного з газових питань, і жодних додаткових гарантій від України для початку транзиту російського газу не потрібно.

Прем’єр-міністр України пере-

конана, що досягнуті домовленості з питань газопостачання матимуть підтримку в Україні на всіх рівнях.

Юлія Тимошенко зазначила, що в ході переговорного процесу з Російською Федерацією з газового питання постійно інформувала Президента України Віктора Ющенка про хід цих переговорів і про умови досягнення домовленостей між двома країнами. “Вважаю, що для України ці умови дуже вигідні, оскільки Україна, по суті, залишається єдиною країною, що отримує газ за ціною, на 20 % нижчою за ринкову. Це партнерський крок назустріч Україні. Вважаю, що в Україні таке рішення повинно ма-

ти підтримку”, — заявила Прем’єр-міністр. Вона також зазначила, що 20-відсоткова знижка на ціну російського газу 2009 року дасть змогу заощадити 5 млрд доларів.

20 січня на прес-конференції в Кабінеті Міністрів України Юлія Тимошенко заявила, що ціна газу на кордоні Російської Федерації з Україною 2009 року становитиме 228,8 долара за тисячу кубометрів, а вартість технологічного газу — 153,9 долара за тисячу кубометрів. Вона зазначила, що ця ціна дійсна для українських споживачів не лише в першому кварталі, а цілий рік починаючи з 1 січня. Прем’єр-міністр пояснила, що до ціни буде додано ПДВ, усі накладні витрати з розмитнення газу, а також вартість транспортування локальними внутрішніми мережами.

За матеріалами Інтернету підготував **Євген БУКЕТ**

АМЕРИКА ВІТАЛА ОБАМУ

20 січня о 19 годині за київським часом Барак Хусейн Обама став Президентом Сполучених Штатів Америки. Офіційна урочиста церемонія інавгурації 44-го Президента США відбулася у Вашингтоні.

Церемонія інавгурації пройшла на спеціальній трибуні, яку спорудили в Капітолії. Спочатку до присяги було приведено віце-президента США Джозефа Байдена, а потім Обама, поклавши ліву руку на Біблію, на якій присягав Авраам Лінкольн, виголосив слова президентської присяги. На завершення Барак Обама виступив із традиційною інавгураційною промовою.

За офіційними оцінками, для того, щоб узяти участь в урочистих заходах, до Вашингтона прибуло близько двох мільйонів осіб. У день інавгурації за порядком на вулицях міста стежили чотири тисячі ватингтонських поліцейських, яким на допомогу прибули зведені загони правоохоронців з інших міст країни. Близько 32 тисяч військово-службовців, дислокованих у столиці та сусідніх штатах, перебували в стані підвищеної готовності.

Барак Хусейн Обама — сенатор від штату Іллінойс у Конгресі США, єдиний чорношкірий депутат в сенаті США і п’ятий афро-американський депутат в історії сенату країни. У м. Спрингфілд, штат Іллінойс, Барак Обама 10 лютого 2007 оголосив про намір балотуватися на посаду Президента США на виборах 2008 року. За результатами голосування у Демократичній партії, отримав номінацію на посаду Президента і 23 серпня 2008 року оголосив про вибір кандидатури Джо Байдена на посаду віце-президента. За результатами виборів 4 листопада 2008 року, отримав перемогу над республіканським кандидатом Джоном Маккейном і став першим в історії країни темношкірим президентом.

2005 року журнал “Time” назвав Обаму одним із найвпливовіших людей світу, британський журнал “New Statement” вмістив його в число десяти осіб, “здатних здивувати світ”. Барак Обама — автор двох книжок: 1995 року опублікував мемуари “Мрії мого батька”, а 2006-го — “Сміливість надії”. Одружений з Мішель Робінсон Обамою, юристом. У них дві доньки — Малія й Саша.

За матеріалами Інтернету підготував **Євген БУКЕТ**

ПАРЛАМЕНТ — НЕ ПРИВАТНА ПРОФСПІЛКА

Петро АНТОНЕНКО

Так висловився на прес-конференції голова Верховної Ради України Володимир Литвин, говорячи про стосунки у вищих ешелонах української влади. Спікер ще раз наголосив, що парламент має відігравати консолідуючу роль у державі, а не обслуговувати тих чи інших політиків, які воліли б бачити парламент як приручену профспілку для штемпелювання потрібних їм законів. З огляду на це, голова парламенту висловив здивування тим, що віднедавна чимало ухвалених законів глава держави ветоє. До того ж, іноді він накладає вето з доволі дивною мотивацією: зауваження до новоприйнятого закону висловило певне міністерство. А повинно бути інакше, наголосив спікер: свої міркування щодо закону мав би висловити Кабінет Міністрів, а не якийсь відомство. Та й навіть тоді Президент мав би накладати вето, керуючись головним критерієм: відповідає чи ні ухвалений закон Конституції України?

Для ілюстрації спікер навів приклад з недавно продовженим у парламенті мораторієм на продаж землі. Президент негайно наклав на нього вето. Його, за прогнозом спікера, парламент подолає, але навіщо зайва конфронтація між гілками влади та ще й у такий непростий період? До того ж, є приклади, коли навіть після подолання вето глава держави не підписує ухваленого в парламенті закону. У та-

кому разі Конституція велить підписувати закони голові парламенту, але спікер заявив, що не хотів би, щоб до такого доходило. Словом, питання консолідації нашої владної еліти й надалі залишається актуальним, особливо в період економічної кризи, газового натиску Росії.

Володимир Литвин висловився проти ідей відставки уряду та імпичменту Президента: “Перш ніж приймати рішення, не зайве подумати, який воно дасть результат, що ми матимемо на виході”. Похибки в роботі виконавчої влади знайти можна завжди, але навіть при всіх недоліках це краще, ніж політичний хаос і некерованість, до чого дехто підштовхує.

Доволі критично оцінив спікер і діяльність парламенту. Схоже, коли він став працювати, то з’явилася й мотивація для критики. Голова Верховної Ради нагадав, що за дві перші сесії нинішнього VI скликання зі 155 запланованих пленарних засідань не відбулося близько 50, тобто третина. Та й багато інших засідань відбувалося лише на папері — їх відкривали й одразу закривали. Такі наслідки тривалої парламентської кризи. Тепер треба наздоганяти, але за третю сесію, яка вже фінішує, це було зробити неможливо, тому четверта сесія, що відкривається 3 лютого, буде дуже насиченою. Пріоритетними стануть, заявив спікер, економічні й соціальні питання, а політичні баталії варто відкласти до виборчих кампаній. Нині час не гасел, а роботи.

Святійшому Патріарху Київському і всієї Руси-України Філарету

Ваша Святосте!

У День Вашого світлого ювілею — 80-ліття від дня народження — прийміть найсердечніші вітання від багатотисячної громади просвітян, які люблять і шанують Вас.

Ваше подвижницьке життя, Ваше вірне служіння Богові й Україні, боротьба за Єдину Соборну Помісну Україн-

ську Православну Церкву заслуговують на щонайвищу шану в нашому суспільстві. Тож нехай Отець Небесний дарує Вам ще багато-багато сонячних літ, невичерпних джерел доброго здоров’я, щоб Ви своєю Молитвою, своїм Благословінням змогли просвітити серця й уми тих, хто досі ще не є свідомим будівничим Соборної й Незалежної України.

Нехай Ваше животворяще Слово, наче добірне зерно, лягає у зболені й спрагли чистоти і високості душі наших людей, щоб вони осмислили свою земну дорогу, приносили свої зусилля у розбудові нової, омріяної багатьма поколіннями України, вірою і правдою служили тим високим ідеалам, які заповідані Святим Письмом.

Хай береже Вас Господь! Низький уклін Вам і найщиріша вдячність!

З роси й води, на многії літа!

З вірою, любов’ю та надією на подальшу духовну співпрацю

Редакція газети
“Слово Просвіти”

Володимир ПАВЛІВ

З 1 січня цього року в Чеській Республіці з’явився новий різновид документа для працевлаштування іноземців — “зелена карта”. За офіційними даними, нині у Чехії саме громадяни України становлять найчисельнішу групу заробітчан. Однак чи матиме для них якусь цінність ЗК, сумніваються й самі чехи.

Чехія — порівняно невелика європейська країна, з 10-мільйонним населенням, відділена від України Словаччиною і Польщею. Однак саме їй судилося стати найбажанішим пунктом призначення для українських заробітчан з-поміж країн “соціалістичного табору”. Тільки за офіційною статистикою, 2008 року в ЧР працювало близько 130 тисяч українців. Про кількість нелегальних працівників з України чехи не беруться говорити навіть приблизно. Але теоретично відомо, що серед трудових мігрантів у Європі в середньому лише 11 % мають трудові угоди. Чехи припускають, що

КОМУ ПОТРІБНА ЧЕСЬКА «ЗЕЛЕНА КАРТА»?

їхню країну може заповнити мільйон заробітчан, що відповідає 10 % населення. А це вже проблема, з якою потрібно вже робити. Тим більш, що, за попередніми підрахунками, через фінансову кризу вже на початку цього року буде звільнено понад 10 тис. легальних іноземних працівників. Лише частина з них виїде з країни, інші шукатимуть роботу нелегально.

Звичайно, “зелену карту” чеська влада почала розробляти задовго до світової фінансової кризи, але саме зараз вона може стати одним з інструментів її подолання. Чи стане? З цього приводу вирішили поділитися думками спеціалісти з чеської громадської організації “Людина в скруті” з журналістами, що прибули з усієї України до Львова напередодні Нового року. Що дає “зелена карта” заробітчанами і чи виправдає вона сподівання чехів — це були два головні запитання зустрічі.

Для легального працевлаштування у ЧР досі потрібно було оформити два дозволи: на візу й

на працю. ЗК об’єднує обидві функції. До того ж, чеські колеги переконують, що “карту” можна буде отримати за два місяці, й служитиме вона 2—3 роки, тоді як на візу і дозвіл треба було чекати від трьох до п’яти місяців і поновлювати щороку. Ще одна відмінність нового документа — власник ЗК буде влаштовуватись безпосередньо до працедавця, а не через посередницьке агентство — невідомо, привабить це чи відштовхне іноземного шукача роботи. Адже прямий працедавець змушений 30 днів чекати, чи на його вакансію не претендуватиме громадянин Чехії, й тільки тоді може взяти іноземця, а посередницькі агентства можуть запропонувати роботу відразу. Саме тому чеські експерти вважають, що “зелена карта” насправді викличе інтерес передусім у висококваліфікованих працівників з-за кордону, наприклад програмістів чи конструкторів, яких важко зарахувати до традиційного заробітчанського загалу. Це переважно люди молоді, освічені й “свіжі”, та-

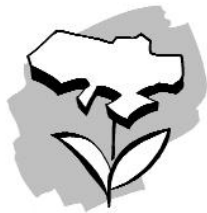
кі, що виїзять за кордон під конкретний контракт.

Натомість більшість заробітчан, що працюють на будовах, обслугою в ресторанах і готелях, доглядають дітей і людей похилого віку, вже роками їздять до Чехії або на “пташиних правах”, або за “мафіозними” схемами. Вони вже звикли до статусу нелегалів чи напівлегалів, зжилися з посередниками, яким віддають близько 40 % заробітку, і міняти це на легальну “зелену карту” навряд чи захочуть.

Тут теж варто згадати про певну недовіру українських заробітчан до офіційних чеських інститутів та їхніх ініціатив. Упродовж десяти років — від початку масового заробітчання і до початку третього тисячоліття — влада Чехії, як і більшість її громадян, вдавала, що “української проблеми” не існує. Але цю проблему дуже добре відчували українці: через свою беззахисність від злочинних угруповань (у переважній більшості українського походження), що їх оббирали і вбивали, від шахраїв, які їх обдурювали,

від нечесних працедавців, які їх визискували, тощо. За цей десяток років на визиску заробітчан злочинний світ Чехії зміцнився: легалізувався як посередницькі агентства, отримав легальні документи, заснував цілком респектабельний бізнес. Але сьогодні це вже більше проблема Чеської держави, а не іноземних заробітчан. Це не означає, що проблем у заробітчан нема чи що їх не потрібно розв’язувати спільними зусиллями.

Саме з такою мотивацією на пропозицію співпраці з чеською громадською організацією і відгукнулися українські партнери: львівський журналістський центр “Меридіан” та програма “Схід-Схід” Фонду відкритого суспільства. Львівський семінар був лише першою спробою співпраці. Наступним кроком стане візит українських журналістів до Чехії, щоб на власні очі побачити ситуацію. І хоч таку співпрацю треба було розпочати років з десять тому, однак мудре прислів’я стверджує: “Краще пізно, ніж ніколи”.

СОБОРНІСТЬ ЄДНАЄ НАЦІЮ

Віктор ТЕРЕН:
— 90 років Акта Злуки — це ювілей надзвичайно важливої події в історії нашого державотворення, адже Україна стала єдиною незалежною державою. Цей акт не обмежується одним днем. І сьогодні ми маємо дбати про цю єдність. Дбати про злуку між національно свідомою Західною Україною і, на превеликий жаль, набагато менш національно свідомою Східною. Адже процес об’єднання відбувався на засадах державотворення, того, що Україна — це Україна, а не просто територія, де колись жили українці.

Юрій ГНАТКЕВИЧ:
— Ця тема для України буде актуальною ще тривалий час. Річ у тому, що коли зароджувалася ця проблематика в умах наших українських патріотів, коли формувалася перша дефініція національної ідеї як ідеї соборної незалежної держави, то соборність розумілася як об’єднання українських земель. Начебто ж землі зібрали. А якщо десь якісь залишилися, чи то в Польщі чи в Росії, ці питання зараз ніхто не порушуватиме.

Та не зібрали землі в іншому сенсі. Ось приклад. У Луганську

22 січня — День Соборності України. Цього року відзначаємо ювілейну дату — 90-річчя Акта Злуки Української Народної Республіки та Західно-Української Народної Республіки, проголошеного на Софійському майдані Києва 22 січня 1919 року. Акта возз’єднання українських земель, століттями розірваних між різними імперіями, в єдину соборну незалежну державу — Українську Народну Республіку.
У чому історичне значення цієї події? Чим ідеї злуки, соборності злободенні? На ці запитання нашої газети відповідають народні депутати України.

50 відсотків мешканців — українці. А українська школа лише одна, і та майже в підпіллі. Чому ж українці не звертаються до влади, чому не вимагають: “Ми українці й хочемо вчитися українською”? Коли ж створюють таку школу, вони кажуть: “Нам не нада”. Це означає, що українці роз’єднані вже не територіально, а за етно-психологічним станом. По суті, й нині імперія та функціонери деяких наших партій продовжують розколювати націю. Це дуже небезпечно. Чому дехто проти об’єднання нації? Чому не хотіли пустити газ у Східну Украї-

ну? Щоб викликати невдоволення в тому регіоні, розмови про те, що ми посварилися з Росією.

Проблему розпаду України не полишають антиукраїнські політики і деякі держави. Для цього наші недруги використовуватимуть питання мови, церкви, газу — будь-які фактори, щоб роздроблювати Україну. Тому нам треба об’єднувати народ єдиною мовою, духовністю, Церквою.

Борис ТАРАСЮК:
— Ідеї соборності були злободенними завжди в історії

України. Вони нам нагадують, що ми можемо досягти результату, лише об’єднавшись. Це актуально і нині. Ту історичну реальність можна перенести на сьогоднішні політичні реалії, коли навіть у демократичному стані нема єдності. Отже, ми повинні, роблячи висновки з історії, прагнути до об’єднання заради інтересів нашої держави. Але те, що відбувається тепер, на жаль, не додає оптимізму.

Спілкувався
Петро АНТОНЕНКО

ЗБЕРЕЖЕМО ДЕРЖАВУ

Микола КАРПЕНКО, історик, краєзнавець, заступник голови Сумського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

Святкуємо 90-ту річницю вікопної події, яка відбулася на Софійській площі у Києві 22 січня 1919 року. Вперше за багатовікову історію українці об’єдналися в єдиній державі — Українській Народній Республіці. Знаменна подія у ті буремні часи була лише декларациєю і політичним гаслом, яке залишається актуальним і сьогодні. УНР і ЗУНР не могли знайти порозуміння через політичні розбіжності й відсутність державної влади на всій території.

Отаманщина Наддніпрянської України прагнула будувати соціалістичне суспільство, а тому й не вбачала у більшовицьких лєнінцях великого зла. Частенько то один, то другий командувач військ Директорії переходив на бік червоних. Селяни за сприяння отаманських загонів намагалися побороти анархію, а хтось захоплювався козацькою романтикою.

Володимир Сосюра писав про свою службу в гайдамаках:
*І пішов я тоді до Петлюри,
Бо надією серце цвіло...
Скільки нас ось таких
попід мури
Від червоної кулі лягло!*
Ще у грудні 1918-го у Вінниці члени Директорії дискутували з приводу того, яку модель дер-

жавності — європейського чи радянського типу — слід обрати для України. Ці суперечки перетворились на відверту ворожість між лідерами В. Винниченком і С. Петлюрою. Перший навіть домовлявся про протидію військам Антанти. Це його слова: “Якщо не соціалістична Україна, то не треба ніякої!” Керівники ЗУНР не сприймали соціалістичної риторики УНР, а цілеспрямовано будували буржуазну державу.

Політичні суперечки, міжусобна боротьба в оточенні російської білої й червоної армій та поляків призвели до загибелі Української держави.

Про ті трагічні часи колишній стрілець Української Галицької Армії І. Левицький у книжці “Хиби в будові Української держави” пи-

сав: “Період будови нашої держави — це безнастанна боротьба своїх зі своїми... Ми самі робили себе “гряззю Москви, варшавським сміттям...” Хто ж руйнував нашу любу Україну, як не власні діти... Переворот за переворотом, боротьба партій, які творились, немов гриби по дощеві... Населення було отруєне демагогічними революційними кличами. Соціалістичний уряд все ж схилився більше вліво, не рахуючись із вимогою життя... Партійні цілі були на першому плані... Брак державного клича і брак пропаганди за кордоном...”

90 років потому правляча еліта України і надалі наступає на іржаві історичні граблі. Щоб не втратити Соборної держави, станьмо разом на її захист! Відтворімо народну хвилю 1990 року, коли Ланцюг Злуки від Львова до Києва об’єднав нас навіки!

Слава Україні! Героям слава!

Леонід КЛИМЧУК, голова Коростенського райоб’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

Акт Злуки було урочисто проголошено в єдиній самостійній державі українських земель, що виривалися з Російської й Австро-Угорської імперій. Тоді через ідеологічну неготовність і неузгодженість дій українських політичних сил та збройне втручання Росії ця акція не була закріплена державотворчо. Тож тільки-но внаслідок “перебудовних” процесів відбулося суттєве ослаблення Російської імперії під назвою СРСР, напередодні цієї дати українці, за ініціативою Народного руху України, ратуючи за відновлення державної соборності, організували у січні 1990-го п’ятимільйонний живий ланцюг між Львовом і Києвом. Так вперше за радянських часів люди відзначили цю державотворчу подію у власній українській історії.

Ця громадсько-політична акція, безперечно, вплинула на проголошення 16 липня 1990

ЗЛУКА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

року Верховною Радою Декларації про державний суверенітет України, а 1 грудня 1991-го — на проведення всеукраїнського державотворчого референдуму та виборів Президента Української держави. Україна стала визнаною в світі самостійною державою, нацією, що перетворилася із сателітного на повноправного члена планетар-

ної Організації Об’єднаних Націй.

Українці перестали сахатися слова “націоналіст”, яким лайливо обзивали кожного з тих, хто прагнув, щоб український народ став нацією — не суто етнічною спільнотою, а народом, який вже самоодержавився, відторгнувши колоніальний статус, нав’язаний йому Росією.

Нація — це передусім окреме демократичне конституційне громадянське суспільство, основна дійова особа якого — громадянин. Ініціює ж таке громадянське самоодержавлення, звичайно, титульний етнос. Саме він дає назву нації й державі, організований ним для відстоювання своїх конституційних прав і свобод у відносинах із сусідніми одержавленими народами та для гарантування можливостей культурно-етнічного існування всіх громадян власної держави, конституційно вимагаючи навзаєм від представників усіх інших етносів у державі поваги до куль-

турно-етнічних особливостей і потреб розвою титульного етносу. Така толерантна національна демократія забезпечує лад і спокій у сучасних цивілізованих країнах світу.

Приклад толерантності — наша Українська національна держава, Конституцією якої захищено соборність українських земель. А нам потрібно більше дбати про забезпечення внутрішньої національної єдності. Адже саме атавізми малоросійськості у значної частини нашої нинішньої державної й господарської еліти, розгнущдані спекулятивні антидержавні дії окремих політичних сил з консервації колишнього домінування російсько-імперського шовінізму перешкоджають формуванню повноцінної українськості нашої держави. Хотілося б сподіватися на відповідне реагування держави, яка цінує українську національну соборність вже як національну єдність. Шануймося, українці, бо ми цього варті!

ЧИ ЗАГЛЯДАЄ МІСЦЕВА ВЛАДА В КАЛЕНДАР?

ГОЛОВИ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ ВОЛОДИМИРОВІ ІВАНОВИЧУ ЛОГВИНЕНКУ

На виконання Указу Президента України “Про святкування 90-ї річниці проголошення Акта Злуки Української Народної Республіки та Західно-Української Народної Республіки” від 12 грудня 2008 року № 1158/2008, Ви розробили план заходів, зокрема і на 21 січня 2009 року, а саме:

1. Урочисте покладання квітів **21 січня 2009 року** до пам’ятника Т. Г. Шевченкові об 11:15.

2. Урочисті збори **21 січня 2009 року** в обласному академічному музично-драматичному театрі о 12:00.

Звертаємо Вашу увагу, що в пункті 1 вищезгаданого Указу постановлено проведення святкування 90-ї річниці проголошення Акта Злуки 22 січня, саме у День Соборності України, а не до чи після цього дня. Отже, проведення заходу 21 січня 2009 року — порушення Указу Президента України.

Таке “перенесення” святкування визначних дат нашої держави стало, на жаль, на Донеччині загальноприйнятим: День Незалежності вшановують за кілька днів до 24 серпня, День народження Тараса Шевченка — 7 березня замість 9 тощо.

Вимагаємо припинити цю практику, яка демонструє неповагу до указів, розпоряджень, постанов вищих органів влади України та до історії України, її державності.

Вимагаємо негайно перенести святкування 90-ї річниці проголошення Акта Злуки Української Народної Республіки та Західно-Української Народної Республіки на 22 січня 2009 року.

Від Донецьких обласних організацій:
Нерівний В. М.,
Конгрес Українських Націоналістів
Ратнікова Є. М.,
Всеукраїнський Комітет оборони прав людини
Липницька Г. П.,
Народний рух України
Олійник М. В.,
ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

16 січня 2009 року

ЛАУРЕАТИ ПРЕМІЇ ІМЕНІ ОЛЕКСИ ГІРНИКА

Лауреатами премії імені Олексі Гірника стали:

Василь БАБІЙ, літератор (сміт Богородчани, Івано-Франківська область); Дмитро ІВАНОВ, письменник, головний редактор газети “Гарт” (м.Чернігів); Григорій КЛОЧЕК, ректор Кіровоградського педагогічного університету ім. В. Винниченка, літературознавець; Світлана КОРОНЕНКО, письменниця, заступник директора Дирекції містечьких програм Національної радіокомпанії України (радіоканал “Культура”); Лариса МАСЕНКО, мовознавець; Віктор НАБРУСКО, президент Національної радіокомпанії України; Віктор ТОПІЛКО, голова Всеукраїнського об’єднання “Чорнобиль-Допомога” (м. Донецьк).

Згідно з Положенням про премію імені Олексі Гірника, її присуджують за “значні успіхи в національно-патріотичному вихованні дітей та молоді, прищеплення ім патріотичного ставлення до української мови”. Премію заснувала Ліга українських меценатів і Фонд ім. Олексі Гірника “Українським дітям — українське слово”.

Олекса Гірник — український патріот з Калуша, який у ніч з 21 на 22 січня 1978 року спалив себе на могилі Т. Шевченка у Каневі на знак протесту проти політики зросійщення України й українців. Він міг втруте потрапити до концтабору, але обрав спалення, яким прагнув “освітити душі українських патріотів вогнем непокори і заклакати їх до боротьби”.

Прес-служба Ліги українських меценатів

«ЗА УКРАЇНСЬКУ УКРАЇНУ НА ДОНБАСІ»

Антрацитівське районне об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка, що на Луганщині, бере свій початок від районного Товариства української мови ім. Т. Шевченка, яке створили 27 березня 1989 року. Тож наступного року їй виповнюється 20.

Започаткував Товариство нині покійний Анатолій Якович Бондаренко, викладач рідної мови та літератури Штерівської середньої школи, заслужений учитель Української РСР. Ядром «Просвіти» стали вчителі української мови та літератури.

За пропозицією А. Бондаренка, головою осередку було обрано званого в районі патріота-державника Івана Захарченка, який працював тоді вчителем історії в Бобриківській середній школі. Іван Михайлович і досі виконує функції голови.

Нинішня Антрацитівщина належала до складу Таганрозької округи Обласної Війська Донського — Микоської України. Освоїли її заселили її українці. Перебування в складі військової козачої адміністративної одиниці, яка, як і інші козацькі утворення царської Росії, мала певну автономію, наклало відбиток на характер і звичаї місцевих мешканців. Розмовляючи українською, вони себе українцями не вважали. В Донській області їх офіційно іменували малоросами, а ще раніше — черкасами. Проте вони вперто називали себе хохлами. Зрушення в національній свідомості сталося лише після 1905 року, коли царизм надав офіційний дозвіл на відкриття «Просвіт» там, де живуть українці.

Згадки в місцевій пресі того часу дають підставу стверджувати, що національне відродження українців краю хоч повільно, та все-таки відбувалося. Хіба було б можливим, приміром, без участі просвітан заснування 1912 року аматорського драмгуртка на станції Матвіїв Курган або створення народного театру Іловайського в Таганрозі, де з незмінним успіхом ставили п'єси українських авторів, про що з пієтетом повідомляв «Таганрозький вѣстник»?

Просвітянські гуртки в нашому краї діяли напівлегально, бо на чолі області стояв військовий отаман, який пильно стежив за будь-якими виявами національної самоідентифікації етнічних українців.

Головним завданням новопосталої організації, відповідно до положень «Закону про мови в Українській РСР», стало впровадження в життя української як державної. Почали зі шкіл, яких тоді в районі налічувалося 21. Дві з них — Бобриківська й Дяківська — не лише на район, а й на весь південь області

єдині були українськомовними, решту обманом і підтасовкою документів перевели в російськомовний режим навчання. Був великий спротив не так батьків, як партійно-управлінського апарату, проте просвітяни перемогли: школи знову повернули до відправної точки 1925 року, коли впроваджували українізацію. Лише дві з них — Фашівська й Червонополянська — не змінили статусу. Ці села здавна заселені етнічними росіянами, привезеними сюди з Орловської губернії для роботи на Луганському чавуноливарному заводі.

З розв'язанням мовного питання постала інша проблема — брак українськомовних підручників. По допомогу звернулися до просвітан Львівщини: потягом «Львів — Луганськ» стали прибувати пакунки з підручниками, по них їхала вся округа: Антрацит, Красний Луч, Ровеньки і навіть Луганськ.

На шпальтах міськрайгазети заснували просвітянську сторінку «Криниця». Із появою копіювальної техніки в обласному правлінні Товариства з'явилася можливість видавати свій щоквартальник, названий за головною річкою району, — «Нагольня». Відтоді традиційними стали відзначення Шевченкових річниць. На честь 175-річчя з дня народження Кобзаря (1989-й) за клопотанням просвітан вулицю Ворошилова в селі Бобрикове перейменували на вулицю Т. Шевченка.

27 травня 1998 року для всіх антрацитівських просвітан стало справжнім святом: у рамках Міжнародного Шевченківського свята «В сім'ї вольний, новий...», яке відзначали тоді на теренах Луганщини, приїхала поважна делегація на чолі з праправнуком Кобзаря по братові Микиті В'ячеславу Шевченком. Гості побували в старовинному козацькому селі Дякове й відвідали краєзнавчий музей села Бобрикового.

Не оминуло увагою антрацитівських просвітан і телебачення: під час проведення загальнодержавного конкурсу найкращих документальних фільмів «Пам'ять роду» стрічка Тетяни Дейнегіної, режисера й кінооператора Луганської обласної студії телебачення, «Просвітянин Іван Захарченко» 1994 року посіла перше місце.

Роками вагомим здобутків «Просвіти» слід вважати добу президентства Леоніда Кравчука. Тоді Товариство фінансували з державного бюджету аж до низових ланок, голови районних правлін були членами колегій при представниках Президента в районних державних адміністраціях, просвітяни очолювали гуманітарний сектор в обласних держадміністраціях.

З приходом Леоніда Кучми, який

«вчився на президента», все змінилось: державне фінансування зменшили, а потім зовсім припинили, офіс обласного правління Товариства виселили з колишнього обкому партії й віддали комерційним структурам, активістам «Просвіти» стали вішати ярлики ледь не ворогів народу. Багато слабкодушких людей покинуло лави організації.

За роки діяльності «Просвіта» започаткувала на Антрацитівщині багато цінних і значущих справ: організація павільйону «Народознавство» на обласному педагогічному ярмарку в Луганську 4—5 січня 1993 року, проведення фестивалів народної творчості району «Барви рідного краю», заснування разом із районним відділом освіти і науки літературної премії імені Григора Тютюнника для творчо обдарованих дітей району, розповсюдження українськомовних видань серед шкіл і мешканців регіону, співпраця з газетою «Наше слово» (м. Артемівськ Донецької області), відкриття двох краєзнавчих музеїв (села Бобрикове та Дякове), написання правдивих історій населених пунктів Антрацитівського району, сприяння демократичним виборам і підтримка національно налаштованих кандидатів, допомога етнічним українцям тих земель, що незаконно відійшли до Росії.

Знають про діяльність Антрацитівської «Просвіти» й за кордоном. Так, 2001 року в рамках програми польсько-американської Фундації свободи, яку реалізує Фонд «Освіта для демократії», укладено Атлас неурядових організацій України. На його четвертій сторінці подано інформацію про роботу Антрацитівського райоб'єднання Всеукраїнського Товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Районна «Просвіта» Антрацитівщини складається з чотирьох осередків. Найкраще з них працюють Бобриківська (голова В. Захарченко), Дяківська Будинку культури (Н. Корольова), Ребриківська (С. Борзилова) первинні просвітянські структури.

Попри всі труднощі й негаразди в державі, антрацитівські просвітяни вірять у те, що їхня справа дасть плоди вже в недалекому майбутньому. Цій меті підпорядковано видання часописів «Криничка» (редактор О. Васильченко), «Дяківські старожитності» та «Міюські джерела».

Головне гасло діяльності антрацитівських просвітан — «За українську Україну на Донбасі!»

Прес-центр Луганського обласного об'єднання ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка

ПРОСВІТЯНИ ТЕРНОПОЛЯ ПРИВІТАЛИ З ЮВІЛЕЄМ ЧЕРНІГІВСЬКУ «ПРОСВІТУ»

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

20-річчя створення Чернігівського об'єднання «Просвіти» урочисто відсвяткувала громадськість обласного центру. Але правильніше говорити про відновлення, адже Чернігівську «Просвіту», як і багато де на Наддніпрянщині, було створено ще на початку ХХ століття. Організував її в грудні 1906 року і став першим головою видатний письменник Михайло Коцюбинський. Але вже через півтора року Товариство заборонила російська царська влада і відновили його лише в січні 1989-го, на хвилі національного і духовного відродження.

Про славні традиції чернігівських просвітан та їхні сьогоденні справи йшлося на урочистостях в реперовному актовому залі обласної бібліотеки ім. В. Короленка. З центральною бібліотечною установою області у просвітан давні й міцні контакти. Додатковим приводом провести свято саме тут стало й те, що бібліотека презентувала своє нове видання — «Чернігівська «Просвіта». Бібліографічний покажчик літератури». На 68-ми сторінках цієї книжки подано інформацію про сотні книжкових видань, журнальних і газетних публікацій про чернігівську «Просвіту». Перша з них належить відомому українському громадському діячеві, членові Центральної Ради Іллі Шрагу: це звіт про ро-

боту Товариства за 1907 рік. Значний інтерес викликала також книжкова виставка видань обласної «Просвіти», а це не один десяток назв.

На урочистостях виступили, зокрема, Ігор Коцюбинський — правнук видатного письменника і директор літературно-меморіального музею класика, перший голова відродженої обласної «Просвіти», який і сьогодні очолює її, редактор просвітянської газети «Сіверщина» Василь Чепурний, просвітяни — журналіст Владислав Савенок, доцент педуніверситету, кандидат історичних наук Тамара Демченко, заслужений журналіст України Сергій Павленко, редактор історико-краєзнавчого журналу обласної «Просвіти» «Сіверянський літопис».

В урочистостях взяв участь заступник голови ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка Микола Нестерчук. Він щиро привітав присутніх з ювілеєм і вручив нагороди Товариства. Найвищою нагородою — медалі «Будівничий України» — удостоєні Сергій Павленко та заступник голови Прилуцької «Просвіти» Ігор Павлюченко. Групу просвітан відзначено почесними грамотами і подарунками Товариства.

Особливого колориту святу надала участь у ньому делегації Тернопільської «Молодої Просвіти». Їхній вертеп приїхав на кілька днів у місто над Десною і показав ціле дійство на ювілей чернігівських просвітан.

Олена ОСИЧНЮК, заступник голови Артемівського районного осередку ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, м. Луганськ

У Луганській гімназії № 59 провели заходи до свята пророка Наума. Саме цього дня у давнину розпочинався навчальний рік. Сільськогосподарські роботи вже закінчилися, можна було дітям навчатися в школі.

Відтоді багато змінилось, проте день Наума традиційно залишився Днем науки в школі-гімназії.

Активісти Луганського міського об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка на базі цієї школи-гімназії провели науково-теоретичний семінар керівників шкільних методкабінетів, учителів української мови і літератури «Ефективні форми і методи літературно-краєзнавчої роботи».

Олексій Неживий, кандидат педагогічних наук, член Луганського міського об'єднання ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка, розробив сучасні методи викладання літератури рідного краю.

Науково-теоретичний семінар

ДЕНЬ ПРОРОКА НАУМА В ШКОЛІ

глибше ознайомив учителів з іменами видатних літераторів Луганщини, показав нові підходи до розгляду творчої спадщини письменників-земляків Бориса Грінченка, Володимира Сосюри, Григора Тютюнника. Кожен учитель — учасник семінару отримав у подарунок газету «Слово Просвіти».

До дня пророка Наума в Луганську було проведено наукову конференцію старшокласників «Гетьманат Павла Скоропадського: історія, постаті, контрверсії». Організаторами заходу стали управління освіти Луганської міської ради, Луганське міське об'єднання ВУТ «Просвіта» імені Т. Шевченка, Асоціація україн-

ного союзу і його наслідки для УНР; внутрішня політика Гетьманської держави; гетьманат П. Скоропадського і його місце в українських визвольних змаганнях.

Особливо запам'яталися виступи старшокласників школи-гімназії № 59 Н. Орлик, Р. Назимко, В. Желюка, учнів спеціалізованої школи

№ 55 О. Котової, В. Свиріпи, Н. Беткетової, вихованців школи № 53 А. Ковтун, П. Дунди, В. Дмитрика.

Член ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка І. Ішкова ознайомила учасників конференції з новими книжковими виданнями про гетьманат Павла Скоропадського: роботи учених-істориків М. Грушевського, О. Субтельного, І. Начаєвського, А. Лотоцького, М. Аркаса, Д. Дорошенка, М. Брайчевського, В. Сергіячука.

Старшокласники, готуючись до конференції, ознайомилися із новими книжковими виданнями: «Гетьмани України», «Українське козацтво», «Володарі гетьманської булави», серію «Історичне досвід» тощо.

У ході роботи конференції яскраво виступила учителька історії школи № 30 О. Комарова, яка проаналізувала сучасні історичні монографії та їхню актуальність.

Конференція показала зацікавленість молоді історією, здатність старшокласників до науково-пошукової й дослідницької роботи.

Надія ПАЗЯК

Бог і Україна — таким було життєве кредо Галини Гуць, громадсько-освітнього діяча, педагога, вченого-філолога, регента церковного хору храму св. Миколая Притиска, що в Києві на Подолі.

Народилася Галина Гуць на історичній Волині 7 липня 1932 року в родині відомого українського церковного діяча і сподвижника Івана Огієнка священика Євгена Барщевського. Обидві батьківські лінії пані Галини — це священицькі родини, які залишили глибокий слід в історії нашої церкви.

Галина з дитинства була віруючою, з батьками з ранніх літ ходила до храму. Мешкаючи на Холмщині, стала свідком геноциду холмщаків. Розповідала про це зі сльозами на очах. Дивом родина Барщевських врятувалася, переїхавши 1945 року до Чернівців. У цьому місті отця Євгенія призначили настоятелем кафедрального собору.

У Чернівцях, на малій батьківщині Юрія Федьковича, Сидора Воробкевича й Ольги Кобилянської, 1950 року закінчила середню школу і вступила на відділ англійської мови і літератури факультету іноземних мов Чернівецького державного університету. Водночас Галина Гуць навчалася в Чернівецькому музичному училищі, бо мала талант і до музики. Успішно закінчивши університет і училище, пішла служити людям.

ВЕЧІР ПАМ'ЯТІ ВАСИЛЯ СТУСА В ЧИКАГО

Український інститут модерного мистецтва та Товариство української мови ім. Т. Шевченка в Чикаго провели літературний вечір, присвячений творчості визначного поета, критика, публіциста, члена Гельсинкської групи й автора “самвидаву” Василя Стуса.

На вечорі професор Віра Боднарук, голова Товариства української мови ім. Т. Шевченка в Чикаго, розповіла про життєвий шлях поета, його боротьбу за свободу слова, проти денационалізації, проти порушень прав людини. Поет передчасно помер за ґратами, але пророчо писав: “Народе мій, до тебе я ще верну”, таки повернувся в Україну 1989 року. Його перепоховали в Києві, а твори видали в шести томах 1999 року.

Присутні на вечорі почули живий голос В. Стуса, який читав вірш “Осліпле листя відчувало яр”. Це було вступом до наступної частини вечора за драматично-музичним сценарієм Наталії Марчак. Пані Наталія і Ростислав Гриньків на тлі фрагментів з музики Людвіга ван Бетховена і Фредерика Шопена, які виконувала Віра Лесик, намалювали живі моменти з життя Василя Стуса, а читці Сергій Михайлюк, Олег Музика, Ліна Митничук, Юрій Сорока, Віра Лесик, Богдан Боднарук та Ілона Сорока декламували вірші поета.

Камерний хор “Сурма” під диригуванням Зеоніда Мудрицького (концертмейстер Галина Сможаник) виконав пісні “Лебеді материнства” та “Качки летять”. Солоїстка Алла Курильців блискуче виконала пісні “Родимий край” і “Пречиста Діво, радуйся” під акомпанемент Оксани Підручної.

Художнє оформлення сцени виготовила Ляля Кучма. За технічне оформлення відповідав Іван Ольшанський.

На вечорі можна було придбати книжки “Василь Стус у Віддзеркаленнях”, “Літературні вечори в Інституті, Чикаго”, твори Івана Багряного.

Пресова референтура ТУМ

СПІВ І СЛОВО ГАЛИНИ ГУЦЬ

Справедливо кажуть, що священик, учитель і лікар — це покликання. Педагогом за покликанням була й Галина Євгенівна. Розпочала педагогічну діяльність у гірському селі Довгополі Путильського району Чернівецької області, де викладала німецьку й англійську мови в середній школі. Це був 1955—1956 навчальний рік. Згодом Галина Євгенівна, склавши успішно кандидатські іспити у Ленінградському університеті, почала викладати німецьку мову в Донецькому індустріальному інституті. Паралельно з навчанням організовувала студентські вечори іноземних мов, створюючи міні-хори, які виконували пісні іноземними мовами, декламували цими мовами класичні твори письменників. Сама Галина Гуць доповнювала вечори віртуозною грою на фортепіано. Ідеї Галини Євгенівни привезла із собою до Києва, куди вона, вийшовши заміж за відомого українського філолога Михайла Гуця, перебралася. Почалася праця у Київському політехнічному інституті, яка тривала майже чверть століття.

Тут Галина Гуць захистила кандидатську дисертацію, отримала посаду доцента, керувала кафедрою іноземних мов. Студенти поважали і любили вимогливого наставника, а Галина Гуць любила студентів, відвідувала гуртожитки, цікавилася побутом вихованців, а в разі потреби допомагала їм.

Глибокий слід залишила Галина Гуць у царині науки. Свої ґрунтовні й захоплені статті з мови, літератури, фольклору й історії Києва вона друкувала в різних київських часописах. Згодом вони увійшли до монографії “Юрій Федькович і західноєвропейська література”, яка вийшла друком в “Науковій думці” 1985 року.

Галина Гуць поєднала педагогічну й наукову діяльність із культурно-громадським і політичним життям столиці. Вона завжди була у вирі подій: на вечорах, присвячених визначним діячам, на урочистому параді учасників УПА з нагоди 50-річчя її утворення, на акціях під трагічними і водночас героїчними Крутами.

Велика заслуга Галини Гуць на релігійному полі. Вона згуртувала

навколо себе свідомих українців, для яких Бог і Україна — найвищі ідеали, створила 1990 року при храмі св. Миколая Притиска хор, який вперше в Києві після багатьох років переслідувань нашої Церкви за комуністично-більшовицького режиму заспівав під час Служби Божої українською мовою. І вся відправа теж здійснювалася українською мовою. Це була сенсація в столичному житті, відгомін якої прокотився далеко за межі не лише нашого міста, а й України.

Галина Гуць жила Україною. 1989 року зі своєї скромної зарплати вона пожертвувала 1000 карбованців на відновлення Києво-Могилянської академії, а згодом — на будівництво Тарасової церкви в Каневі, інші церкви, про спорудження яких прочитала в пресі.

Відхід пані Галини з цього світу озвучив великим боєм у душах всіх, хто знав її. Похорон відбувся 26 листопада 2008 року із собору святого Миколая Притиска, де вона співала 18 років. Поховали Галину Євгенівну на Північному цвинтарі.

З відходом Галини Гуць пішла ціла наша епоха на зламі ХХІ століття. Та залишилась у наших серцях світла пам'ять про Галину Євгенівну, тепло її душі, її чудовий хор. Великі справи не вмирають, вони вічні.

Царства Небесного пані Галині, а родині — глибоке співчуття.

ПАМ'ЯТІ ОЛЕКСАНДРА РИБАЛКА

У розквіті творчих сил не стало головного редактора журналу “Пам'ятки України” Олександра Рибалка. Це болюча втрата для рідних, колег і друзів, втрата для української культури. Час, який О. Рибалко прожив разом з “Пам'ятками”, обірвався на вищій точці їхнього спільного злету.

Народився Олександр Леонідович Рибалко 15 січня 1951 р. у селищі Клавдієве-Тарасове Бородянського району Київської області. Закінчивши 1973 р. філософський факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, працював на посадах заступника головного редактора “Пам'яток України” (з 1992 р.), першого заступника головного редактора (з 1994 р.), головного редактора з 2002 року.

Феномен О. Рибалка полягав у тому, що керівну посаду він поєднував з плідною науковою роботою. Ще з початку 1980-х Олександр Леонідович наполегливо працював як дослідник-архівіст над виявленням і популяризацією джерел з історії української культури ХХ ст. Вчений запровадив до наукового обігу нові документальні матеріали про визначні пам'ятки архітектури України (Михайлівський і Успенський собори, Ірининський стовп, Золоті Ворота, Довбушеву церкву), культуру української діаспори, життя й діяльність видатних науковців, мистецтвознавців, митців, письменників. Людина рідкісної ерудиції, знавець низки слов'янських мов, О. Рибалко залишив плідний творчий доробок — понад 100 досліджень з української історії й культурології.

Завдяки творчому внеску й організаційній роботі О. Л. Рибалка було змінено концепцію і статус журналу, значно збільшено його обсяг й урізноманітнено тематику. Це перетворило “Пам'ятки” на один з провідних культурологічних часописів України.

Чимало сил віддав О. Л. Рибалко журналу “Військово-історичний альманах”, який виходить з 2000 р. (засновник і видавець — Центральний музей Збройних сил України). Олександр Леонідович працював заступником головного редактора журналу від ч. 1 (2000) до 17 (2008).

У журналі “Дивослово” Олександр Леонідович з 2006 р. обіймав посаду редактора відділу мовознавства. Рубрика, яку він вів, допомагала вчителям осмислити сучасні мовні процеси в Україні, знайомила з актуальними теоретичними працями українського мовознавства.

Значний особистий внесок О. Рибалка у створення нових духовних цінностей і розвиток української культури було відзначено Міністерством культури й мистецтв України (1999 р.) і головою Київської міської держадміністрації (2001 р.) — подяками з врученням грамоти і спеціального знака.

2008 р. Указом Президента України О. Л. Рибалку було присвоєно почесне звання заслуженого працівника культури, а Святейший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет з нагоди 40-річчя від часу заснування “Пам'яток” нагородив редакційний колектив орденом Святого Рівноапостольного князя Володимира Великого III ступеня.

На цій високій ноті струна обірвалася.

Михайлина Коцюбинська
Євген Сверстюк
Костянтин Тищенко
Сергій Гречанюк
Ірина Волицька
Лариса Масенко
Людмила Ткач

ЛЮБИТИ І ПАМ'ЯТАТИ

Поет-академік Максим Рильський, письменники Василь Минко, Дмитро Косарик, кобзар Володимир Перепелюк з батьками Олексі Ющенко біля родинної хати. Хоружівка, 1958 р.

участь у масовому запліві, не звертаючи уваги на застережливі вигук про обережність.

Мені здавалося, що саме в такому середовищі, за таких обставин Олекса Якович справді почувався щасливим, відсторонюючи на якусь мить біль втрат і тягар років.

Вже не маючи сил піднятися крутими сходами до музею друга на Голосіївському узліссі, просив: підвезіть! І ми завжди були поруч. Бо яка урочистість чи творчий вечір без Олексі Яковича!

Ніколи з його оселі не повертався з порожніми руками. Книжечка із дарчим написом, лист в дарунок музеєві чи фотографія з обов'язковим коментарем (найдорожчі залишав у себе: шкода, якщо зникнуть). Ось вони на балконі будинку на вулиці Толстого, де раніше мешкав Ющенко. “Було свято, Максим із друзями прогулювався поруч, зайшли до мене. Сили за стил, а потім вийшли на балкон покурити”. “А це ми в Хоружівці. Подорожували Сумщиною, здається, оглядали степовий заповідник “Михайлівська цілина”. І я запросив Рильського до рідного села”. Рильський і Ющенко на риболовлі,

чаклюють над казаном, у будинку творчості письменників в Ірпені. Пригадує поховку фотографію, яку показав відомий кав'ярський історик і краєзнавець Михайло Іщенко. Максим Тадейович та Олекса Якович на Чернечій горі. Відмовились від авто, піднімалися пішки.

Ще зовсім недавно — у минулому листопаді — Олекса Якович востаннє брав участь у заходах, пов'язаних з ім'ям свого старшого друга. На сцені Національної філармонії він, незмінний член журі поетичного вернісажу “Троянди й виноград”, вшановував наймолодшого лауреата — 16-річну київську школярку. А кілька днів поспіль вже в музеї М. Рильського у тій самій вітальні (востаннє!) брав участь у вечорі з нагоди 110-річчя перекладача Євгена Дроб'язка.

Щирий друг Рильського за його життя, Олекса Якович проніс цю вірність всі 45 років — від останнього подиху Максима Тадейовича 1964-го до свого останнього подиху напередодні 2009-го.

Боляче: нікого з Рильських у ті трагічні дні й години поруч з ним не було. Ми до останнього сподівалися, що з кухні просто не чути телефонного дзвінка...

Іван ЮЩУК,
професор

Продовження.
Початок у ч. 1, 2 за 2009 р.

ФОНЕТИКА І ПРАВОПИС

Фонетика — це звуки мови. **Звуки** ми вимовляємо й чуємо. На письмі звуки позначаємо за допомогою умовних знаків — букв. **Букви** ми пишемо й бачимо. Розділ науки про мову, який вивчає звуки мови, також називають фонетикою.

Урок 2.

Букви і звуки

1. Український алфавіт. 2. Звукове значення деяких букв. 3. Принципи українського правопису. 4. Система звуків української мови. Творення приголосних. 5. Творення голосних.

1. Український алфавіт

Усі букви, розташовані в певному порядку, називаються алфавітом (абеткою, азбукою).

У сучасному українському алфавіті 33 букви. Вони розташовані в такому порядку і мають такі назви (див. табл. 1).

Розташування букв в алфавіті традиційне, ніякої закономірності в ньому немає. Його треба запам'ятати механічно. Щоб полегшити його запам'ятовування, алфавіт слід розбити на кілька груп. Спочатку запам'ятовуємо перші шість букв: **а, б, в, г, ґ, д**; потім ще п'ять: **е, є, ж, з, и**. Далі складаємо ніби сполучення слів: 1) *і їй коло мене*; 2) *о прости*; 3) *уф — ха, це чаша*. І останні чотири букви знову запам'ятовуємо: **щ, ь, ю, я**.

За алфавітом, щоб легко знаходити їх, розміщують слова в словниках, довідниках, енциклопедіях, картотеках, складають списки людей, різні каталоги тощо. Розташовуючи слова за алфавітом, враховують не тільки їхні перші букви, а й усі наступні. Апостроф (') і дефіс (-) при розташуванні слів за алфавітом не враховуються.

Перевірте себе. Подані слова розташуйте строго за алфавітом.

Угорі, інтерв'ю, удвох, віраж, вислуга, узимку, виріб, віха, сніп, кокс, кенгуру.

Ключ. З останніх букв виписаних слів має скластися вислів.

2. Звукове значення деяких букв

Більшість букв точно відповідають окремим звукам. Але є частина букв (**я, ю, є, ї, щ, ь, дж, дз**), які мають свої особливості в позначенні звуків.

Буква **ь** сама по собі ніякого звуку не позначає. Вона вживається

УРОКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ПІДГОТОВКА ДО ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ

ся лише для позначення м'якості приголосних: **день** [ден'ґ], **льон** [л'гон], **кан'йон** [кан'йон], **порт'єра** [порт'єра].

Букви **ї** та **щ** завжди позначають два звуки: перша — **йі**, друга — **шч**: **їжак** [йіжак], **поїзд** [по-йізд], **з'їзд** [зйізд], **щит** [шчит], **плащ** [плашч].

Букви **я, ю, є** мають двояке значення:

1) безпосередньо після приголосного вони позначають м'якість попереднього приголосного (як і м'який знак) і відповідно голосні звуки **а, у, е**: **нянька** [н'ан'ґка], **лялька** [л'ал'ґка], **нюанс** [н'уанс], **тютюн** [т'ут'ґун], **синє** [син'є];

2) в інших позиціях (на початку слова, після голосного, після апострофа й м'якого знака) вони позначають відповідно два звуки **йа, йу, йе**: **яма** [йама], **пояс** [пойас], **зв'язок** [звйазок], **альянс** [алйанс], **юрба** [йурба], **в'юн** [вйун], **поєдинок** [пойединок].

Буквосполучення **дж** і **дз** мають також двояке значення:

1) на межі префікса і кореня вони позначають відповідно два звуки **д+ж** і **д+з**: **підживлення**, **переджнивний**, **надзвичайний**, **відзнака**;
2) в інших позиціях вони позначають відповідно один звук — **дж** і **дз**: **джерело**, **джунґлі**, **погоджений**, **затверджений**, **дзвінок**, **кукурудза**.

Перевірте себе. Слова запишіть підряд у три колонки: 1) звуків менше, ніж букв; 2) звуків і букв порівну; 3) звуків більше, ніж букв.

Стернище, **зв'язкивець**, **дядько**, **каюта**, **очерет**, **якір**, **кип'ятильня**, **клямка**, **окунь**, **з'ясуєте**, **збуджений**, **оказія**, **стоїчно**, **шифон'єр**, **сиджу**, **юрба**, **щепа**, **квітень**, **остюк**, **зброя**, **кар'єра**, **нютон**, **видзвонити**.

Ключ. З других букв виписаних слів має скластися початок вислову Т. Шевченка: “...то й мудрість би була своя”.

3. Принципи українського правопису

В українському правописі застосовуються такі принципи написання слів:

1) фонетичний — пишемо, як чуємо: **товариство**, **чесний**, **кан'йон**;

2) морфологічний — ту саму морфему пишемо завжди однако-во незалежно від її звучання: **брат** — **братство** [брацтво], **вчиш** — **вчишся** [учис'а], **стежка** — **на стежці** [стез'цї];

3) розрізняльний — слова, які звучать однако-во, але мають різне значення, пишемо по-різному: **кривий ріг** — **Кривий Ріг**, **роман** — **Роман**;

4) традиційний — за традицією вживаємо букви **я, ю, є, ї, щ**, хоч би краще було кожен звук, що позначають ці букви, позначати окремо.

4. Система звуків української мови. Творення приголосних

Фонетика української мови — це чітко зорганізована система звуків, підпорядкована певним фонетичним законам. Основних звуків (фонем), за допомогою яких ми творимо й упізнаємо слова, в українській мові є 38.

Кожен звук являє собою поєднання чотирьох одночасних мовленнєвих дій.

Перша дія полягає в участі у творенні звука таких двох складників: **тону**, який виникає внаслідок коливання голосових зв'язок, **й шуму**, який утворюється внаслідок подолання різних перепон на шляху видихуваного повітря.

При цьому можливі чотири комбінації:

1) у творенні звука бере участь лише **чистий тон** — виникають голосні **а, о, у, е, и, ї**, яких їх є 6;

2) **тон переважає** над шумом — виникають сонорні **м, в, н, л, р, й**, яких є 6, не рахуючи трьох м'яких **нґ, лґ, рґ** (запам'ятати їх можна у вислові: **ми винили рій**);

3) **шум переважає** над тоном — виникають дзвінкі: **б, д, з, ж, ґ, г** + **дз, дж**, яких є 8, не рахуючи трьох м'яких **дґ, зґ, жґ** (запам'ятати їх можна у вислові: **буде гоже гедзю у джазі**);

4) чується **тільки шум** (голосові зв'язки не дрижать) — виникають глухі: **п, т, с, ш, к, х + ц, ч + ф**, яких є 9, не рахуючи трьох м'яких **тґ, сґ, цґ** (запам'ятати їх можна у вислові: **усе це кафе “Птах і чаша”**).

У шкільних підручниках сонорні зараховують до дзвінких. Тим часом їхні властивості зовсім різні. Сонорні ніколи не оглушуються (**кількало-верховий**), глухі перед ними не стають дзвінкими (**слово, твір**). Справ-

ді дзвінкі можуть оглушуватися (**легко**), глухі перед ними звучать дзвінко (**просьба, боротьба**).

Творення приголосних далі відбувається так.

Друга дія передбачає чотири можливі розташування перепони на шляху видихуваного повітря:

1) **на губах** — виникають губні **м, в, п, б, ф** (запам'ятати їх можна у вислові: **мавпа Буф**);

2) **на зубах** — виникають зубні **д, т, з, дз, с, ц, л, н** (запам'ятати їх можна у вислові: **де ти з'їси ці ли-ни**);

3) **на піднебінні** — виникають передньопіднебінні **р, й, ш, ч, ж, дж** (запам'ятати їх можна у вислові: **Рой, ще їжджу**);

4) **у задній частині** ротової порожнини — виникають задньоротові **г, к, х, ґ** (запам'ятати їх можна у вислові: **хуга гука**).

Третя дія має на увазі три можливі способи подолання перепони:

1) видихуване повітря **прориває** перепону — виникають зімкнені **б, ґ, к** і под.;

2) повітря проходить **крізь щілину** — виникають щілинні **з, с, х** і под.;

3) повітря **спочатку прориває** перепону, **а потім** проходить **крізь щілину** — виникають зімкнено-щілинні **дз, дж, ц, ч**.

Четверта дія полягає:

1) у непіднятті спинки язика — виникають тверді **л, д, с** і под.;

2) у піднятті спинки язика — виникають м'які **лґ, дґ, сґ** і под.

Отже, якщо водночас поєднуються такі чотири дії, за яких: 1) шум переважає над тоном; 2) перепона виникає на зубах; 3) повітря прориває перепону; 4) спинка язика не піднята, — то ми сприйmemo це як звук **д**. Якщо ж: 1) тон переважає над шумом; 2) перепона виникає на піднебінні; 3) повітря проходить крізь щілину; 4) спинка язика піднята, — то ми чуємо м'який звук **й**.

Система приголосних має такий вигляд — поки що без м'яких приголосних, які дублюють відповідні тверді зубні (з. — зімкнені; щ. — щілинні; з.-щ. — зімкнено-щілинні), див. табл. 2.

За характерним шумом виділяємо ще шиплячі **ш, ч, ж, дж** (запам'ятати їх можна у вислові: **ще їжджу**) та свистячі **с, сґ, ц, цґ, з, зґ, дз, дзґ** (запам'ятати їх можна у дитячій вимові: **сце їздзу**).

Перевірте себе 1. Слова запишіть у три колонки, залежно від того, яким приголосним починається слово: 1) сонорним; 2) дзвінким; 3) глухим.

Заспів, коралі, цап, йогурт, рів, блукач, лото, желе, фото, дзвін, веpr, лови, поле, щит, джинси, нокаут, таксі, мить, горіх, сплав.

Ключ. З останніх букв виписаних слів має скластися закінчення вислову А. Франса: **“Допитливість...”**

Перевірте себе 2. Слова запишіть у чотири колонки, залежно від того, яким приголосним починається слово: 1) губним; 2) зуб-

ним; 3) піднебінним; 4) задньоротовим.

Бурштин, човен, кріп, поле, гроно, ласощі, хірург, тин, гірлига, мандрівник, журі, ціле, річ, номер, дзьоб, шланг, хутро, вітраж, круг, вершки, ймовірно, діти, гасло.

Ключ. З останніх букв виписаних слів має скластися закінчення вислову давньогрецького філософа Демокріта: **“Якщо ти навіть сам із собою...”**

Перевірте себе 3. Слова запишіть у дві колонки, залежно від того, яким приголосним починається слово: 1) шиплячим; 2) свистячим. Інших слів не виписуйте.

Галузь, чіп, зяб, спрожого, жар, джерело, хліб, цвіт, шум, дзвін, гамір, чота, шалений, фінал, синє.

Ключ. З останніх букв мають скластися два пропущені слова у вислові англійського письменника Дж. Голсуорсі: **“Якщо ви не думаєте..., то й не матимете його”**.

5. Творення голосних

Творення голосних відбувається так.

Перша дія — **увімкнення голосових зв'язок**, за допомогою яких утворюється чистий **тон**.

Друга дія полягає в **напруженні частини язика**:

1) **передньої** — виникають голосні переднього ряду **е, и, ї**;

2) **задньої** — виникають голосні заднього ряду **а, о, у**.

Третя дія передбачає **піднесення** напруженої частини язика в три положення:

1) **найнижче** — виникають голосні **е, а**;

2) **середнє** — виникають голосні **и, о**;

3) **найвище** — голосні **ї, у**.

Четверта дія — це:

1) **підсилення** голосом — наголошений голосний;

2) **непідсилення** — ненаголошений голосний.

Отже, якщо водночас поєднуються такі чотири дії, за яких: 1) виникає чистий тон; 2) напружується задня частина язика; 3) ця частина язика підноситься середньо; 4) звук не підсилюється, — то ми сприйmemo це як звук **о** в слові **обд**. Якщо ж: 1) так само чується чистий тон; 2) напружується передня частина язика; 3) ця частина язика підноситься найвище; 4) звук підсилюється, — то ми сприйmemo це як звук **і** в цьому самому слові. А якщо підсилюємо не другий, а перший голосний, то почуємо вже слово **обд**.

Система голосних має такий вигляд (див. табл. 3).

Перевірте себе. Слово складається з п'яти звуків. Прочитайте його за поданими ознаками звуків.

1) **чистий тон, задній ряд, високе піднесення, ненаголошений**; 2) **глухий, зубний, зімкнений, м'який**; 3) **чистий тон, передній ряд, високе піднесення, наголошений**; 4) **глухий, задньоротовий, щілинний, твердий**; 5) **чистий тон, задній ряд, низьке піднесення, ненаголошений**.

Продовження
в наступному числі.

Таблиця 1

Аа — (а)	Іі — (і)	Тт — (те)
Бб — (бе)	Її — (йі)	Уу — (у)
Вв — (ве)	Йй — (й)	Фф — (еф)
Гг — (ге)	Кк — (ка)	Хх — (ха)
Ґґ — (ґе)	Лл — (ел)	Цц — (це)
Дд — (де)	Мм — (ем)	Чч — (че)
Ее — (е)	Нн — (ен)	Шш — (ша)
Єе — (йе)	Оо — (о)	Щщ — (ща)
Жж — (же)	Пп — (пе)	Ьь — (м'який знак)
Зз — (зе)	Рр — (ер)	Юю — (йу)
Ии — (и)	Сс — (ес)	Яя — (йа)

Таблиця 2

За участю тону й шуму	За місцем і способом творення								
	губні		зубні			піднебінні		задньоротові	
	з.	щ.	з.	з.-щ.	щ.	з.-щ.	щ.	з.	щ.
сонорні	м	в	н	—	л	р	й	—	—
дзвінкі	б	—	д	дз	з	дж	ж	г	г
глухі	п	ф	т	ц	с	ч	ш	к	х

Таблиця 3

Піднесення	Ряд	
	передній	задній
високе	і	у
середнє	и	о
низьке	е	а

КОНФОРМІЗМ ДВОЄДУШНИХ

Дмитро ЩЕРБИНА,
м. Київ

Кожна людина, яка виїжджає з України, кожна копійка, що витрачається не на досягнення українських цілей, **кожне слово, сказане не українською мовою**, є марнуванням капіталу українського народу.

Михайло Драгоманов

Помітно зросла кількість людей, які називають себе українськими “патріотами” або “націоналістами”, зокрема й серед молоді. Збільшується чисельність патріотичних організацій та неформальних об’єднань. Дедалі більше цікавих українських проектів у царині культури. Все це, звісно, лише радує. Однак Україна, яка з кожним роком дедалі більше прагне до Європи, досі, хоч як це прикро, залишається однією з небагатьох європейських держав, де мова корінного народу не є основною у спілкуванні серед більшості її громадян.

Приміром, одна знайома дівчина з Херсонщини, яка щиро тяжіє до всього українського й чудово володіє українською мовою, воліє нею спілкуватися, лише зустрівши українськомовного співрозмовника, що в її краї рідкість. На запитання: чому? — відповідає: я за натурою пристосованець, тож намагаюся йти людям назустріч. На жаль, в російськомовному середовищі ще не всі почувуються комфортно поруч з українськомовним співрозмовником.

Виявляється, нас більше турбує, чи комфортно у нас почувуються нацменшини, а то й етнічні українці, які прекрасно розуміють рідну мову, але не хочуть нею спілкуватися. А ось чи комфортно при цьому нам, це вже не має значення.

Сімнадцятирічний Максим, студент з Вінниці, вважає, що мова — не показник рівня патріотизму, а лише один з його атрибутів. Мовляв, патріот — передусім людина, яка робить щось корисне для своєї країни. Сам Максим називає себе патріотом і часом висловлюється вкрай радикально щодо “москалів”, але розмовляє і навіть думає “москальським язиком”. За його словами, перейти на українську має бажання, але не має можливості. Бо оточення — родина, друзі — спілкується лише російською. Спеціальна література, що йому як фахівцеві-комп’ютернику доводиться читати, теж видається лише мовою північно-східного сусіда. Отже, рідна мова стала для нього лише одним з необов’язкових “атрибутів” патріотизму. Але якщо патріот це людина, яка робить щось корисне для України, то невже спілкування українською в російськомовному оточенні не є корисною справою для України? Адже цим людина популяризуватиме українську мову там, де це вкрай потрібно.

Проте хочеться вірити, що в Максима ще все попереду. Тим більш, його спілкування російською не з корисливою метою. Це лише вплив середовища. Проте трапляються “патріоти”, які відмовляються від української заради певної користі. Наприклад, один знайомий 35-річний мешканець Дніпропетровська, міста, яке він воліє називати Січеславом, як за часів гетьмана Скоропадського, шанує україн-

ську й категорично проти русифікації, але й сам часто до неї долучається, переходячи на “язик”. Найчастіше він це робить під час пошуку роботи. Мовляв, якщо розмовлятимеш з потенційними роботодавцями українською — твої шанси знайти щось краще за працю вантажника зводяться до мінімуму. Перше питання роботодавця під час співбесіди зазвичай буває таким: “А чому ви відповідаєте українською, коли я звертаюся до вас російською?” За цим криється “ти конфліктна особистість”, “з тобою буде клопіт”, “ти фанатик, зациклений нацик” тощо.

Близьнірством на тлі цього сприймаються волення проросійських політичних сил про захист російської мови на півдні та сході й недопущення “насильницької” українізації. Якщо якась мова і потребує там захисту, то саме українська, вона, як бачимо, навіть стає на заваді працевлаштуванню, бо упосліджена.

А може, в тому становищі, у якому опинилася українська мова в цих регіонах, винні й ті, хто називає себе патріотами? Як не крути, а вони, відмовляючись у громадських місцях від української мови, задіюють себе в російськомовну масовку, поповнюючи її ряди, а отже, допомагають антиукраїнським силам спекулювати на темі російськомовності рідних міст.

Можливо, варто просто не боятися бути собою. Якщо навіть патріоти не спілкуватимуться українською, то що вже говорити про людей байдужих, а то й відверто вороже налаштованих до України! Бувають і вкрай кумедні ситуації на цьому ґрунті. Пригадую, знайомий луганець розповідав досить показову історію з життя майже підпільних патріотів найсхіднішого обласного центру України. Звертаючись до незнайомої людини на вулиці, чоловік традиційно в таких випадках загово-

рив російською (це ж, певно, москаль!). Але випадковий співрозмовник виявився таким самим підпільним патріотом і, почувши російську мову, теж сприйняв співрозмовника за “москаля” й перейшов на неї. Пізніше, коли люди таки розкрилися в своїх патріотичних поглядах, обом стало ніяково.

Смішно, якби не було так сумно...

Але ці приклади стосувалися головно пересічних українців. То, може, представники великої політики, які позиціонують свої політичні сили як “патріотичні” і “проукраїнські”, поведуться інакше? На жаль, теж далеко не завжди. Навіть у таких патріотичних парламентських фракціях як БЮТ та “Наша Україна” теж є депутати, які часто, а то й постійно спілкуються російською, виступають у парламенті; народні обранці не голосують, а “гАлАсують”, створюють не коаліцію, а “кАаліцІю”.

Та й під час передвибірної кампанії чимало політиків з демократичного табору, приїжджаючи в так звані російськомовні регіони, переходять на “общедоступний”, щедро завіряючи про своє лояльне ставлення до “великава і магучева” і недопущення насильницької українізації.

Але хіба таких слів і дій чекають від них ті, хто в несприятливих умовах ще не втратив повністю свого українського обличчя? Чому б цим високоповажним панам не простягнути їм руку підтримки й власним прикладом не надихнути їх стійко триматися рідної мови й працювати на її поширення? Та, схоже, політикам з кар’єрних міркувань задля рейтингу набагато вигідніше продемонструвати в цих регіонах лояльність до російської мови, аніж любов до української.

Так утверджуються стереотипи про “непрестижність” української та “вищість” російської. І зовсім по-іншому може просуватися справа, якщо молода, розумна і цікава українськомовна людина, потрапляючи в російськомовний колектив, спілкуватиметься там лише українською. Безумовно, якщо російськомовні частіше бачитимуть таких людей, у них мимоволі закладатиметься думка, що українська мова не така вже й рідкісна та непрестижна, як їм здавалося. Саме тому українська мова є і має бути найголовнішою ознакою українського патріота, а не лише “одним з його атрибутів”.

Фото Олеся Дмитренка

КОМУ-ТО ШТО-ТО НЕ НРАВИТЦА?..

Лідія РИБЕНКО,
м. Рівне

Про це вже говорено-переговорено, писано-переписано... Ідеться про новорічну ніч казкову, конкретніше — про новорічну телезорю, у променях якої здійснюють святкові ритуали громадяни України, принаймні їхня більшість. Утім, громадяни якої саме країни, можна бути впевненим лише в момент виголошення вітального слова Президента. А да-

лі — якби посадити перед телевизором гіпотетичного стороннього глядача і запропонувати йому відгадати, в якій державі він перебуває, то навряд чи це викликало б у нього труднощі, єдине, що трохи здивувало б, — вкраплення українських слів на деяких каналах. Це що, спитав би він, — демонстрація поваги росіян до своїх українських сусідів? Шляхетно, похвалив би.

Власне, це і є демонстрація: жест, який вказує українцям-автох-

тонам на їхнє місце у їхній хаті. Звісно, найпростіше на знак протесту вимкнути телевизор, а завтра захлинатися від обурення перед сусідами. Що й робимо вісімнадцятий рік поспіль, на втіху тим, хто тихою сапою робить свою справу, дедалі нахабніше і вже абсолютно без огляду на протести так званих українських патріотів.

Бо якби ми не були так званими, то не дозволяли б так із собою чинити. Якби протестували не тільки на зібраннях однодумців, а

й змушували б наших очільників захищати наші права, передовсім виконувати Закон про державну мову, то й решта нині аморфного нашого поспільства опритомніла б і усвідомила, що діється. Цілком реальним видається варіант, що за рік-другий наш гіпотетичний сторонній глядач уже не почує у новорічну теленіч навіть тих жалюгідних вкраплень українських слів, і вже не буде предмета його здивування. “О, я, безперечно, в Росії!” — вигукне він. І відгадає.

ПРОЕКТ «АРТ-ЕМІГРАНТИ»

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ,
м. Ірпінь Київської обл.

Нині покійний, відомий у 1960-ті роки професор Київського художнього інституту Вілен Чеканюк сказав про Сергія Базилева: “Він — найкращий сьогодні живописець, яких я знаю”. Нині Базилев — найвідоміша особистість у московській арт-тусовці. Картини Сергія Гети і Сергія Базилева представлено в постійній експозиції відділу сучасного мистецтва Третьяковської галереї в Москві. Обоє вважають російськими художниками, але вони були киянами. Однак не хотіли місити нудне, одноманітне, хоч і сите тісто під назвою “соцреалізм”. Молоді художники шукали нові форми, нову пластичну мову, що були наповнені духом спротиву закостенілості. Це виявлялося в усьому: в способі життя, в одязі, в музичних уподобаннях.

Нове українське мистецтво, не розбещене надлишком яскравих талантів, могло б пишатися такими майстрами... Але їх витиснули з України наприкінці 1970-х—початку 1980-х років.

Євген Гордієць народився в Мажівці Донецької області. 1991 року він переїхав до США й активно виставляв там свої картини.

Киянин Євген Прокопов перебрався до США 1998 року. Це, здається, єдиний із сучасних українських скульпторів, роботу якого за життя було придбано на аукціоні Сотбі. Скульптури Прокопова встановлено в постійних експозиціях майже всіх вітчизняних музеїв.

Киянин Антон Солонуха виїхав до Парижа.

Антон Скорубський народився в Криму. Нині цей художник живе і працює в Нью-Йорку.

Сергій Шерстюк народився 1951 року в Москві. Закінчив Республіканську художню школу імені Т. Г. Шевченка в Києві. А помер 1989 року в Москві.

Твори цих митців експонують на виставці “Арт-емігранти”, яка нещодавно відкрилася у Музеї сучасного образотворчого мистецтва України в Києві.

Художники здобули визнання в світі, але не уникали ностальгії. Антон Скорубський і Олександр Меламід створили напівжартівливу картину з написом: “Не хочу быть художником Русским, а хочу быть королевой Английской”.

На фото Антона Солонухи — скандальні мотиви.

Картини Євгена Гордійця нагадують живопис доби Середньовіччя, а деякі виокремлюються сюжетами, подібними до міражів.

Вражає велика картина Антона Скорубського “Мамай”. На ній зображено могутнього козака (голена голова з оселедцем і вусами). Він в однострої і з сучасною зброєю. На однострої цитати з творів Тараса Шевченка. А на картині великий напис: “Чого нема, того нема”. Так, бракує сучасній Україні козаків Мамаїв. А картина Скорубського “Мамай Московський” асоціюється з ханом Золотої Орди Мамаєм. На ній можна впізнати Путіна. Цей Мамай Московський цілком реальний.

Кожен із митців має оригінальний стиль. Вони прославилися, але на чужині.

— А скільки розкидано по всьому світу таких художників, які в різний час і з різних причин залишили Україну?! — каже директор Музею сучасного образотворчого мистецтва України Михайло Шевченко. — Проект “Арт-емігранти” спрямований на повернення їхньої творчості на Батьківщину. Багатьох майстрів уже немає, численні роботи втрачено... Музею доведеться докласти чимало зусиль, щоб відновити справедливість.

МОВНА НОРМА: ЗНИЩЕННЯ, ПОШУК, ВІДНОВА

Ірина ФАРІОН

Продовження.
Початок у ч. 48, 49, 50, 52
за 2008 рік

5. Напружена вимова [и], який за артикуляційними особливостями є звуком переднього ряду і високого підняття, позаяк під час його вимови язик рухається до передньої частини піднебіння, набуваючи положення високого підняття у вертикальному напрямку. Напружена вимова цього звука змінює його артикуляційну базу, а отже, і характер звука, який стає для нас чужим російським звуком [ы] середнього ряду і верхнього підняття, на приблизність вимови якого можна натрапити лише в закарпатських та надсянських говірках (*сын, рыба*), але аж ніяк не в літературній вимові. Поряд із набуттям неукраїнської артикуляції руйнується звична м'якість, мелодійність, спонтанність нашої мови, що зумовлено “значно рівномірнішим розподілом вимовної енергії між складами українського слова внаслідок відносно слабкого наголосу в українській мові” [21, с. 20].

Прикметно, що українське [и], якому відносно відповідають російське [ы] і польське [у], може розпочинати слово на зразок *икати, ич* та ще 99 слів, які фіксує високоавторитетний “Словарь української мови” за редакцією Бориса Грінченка (*инший, инколи, индик, искра, ива* тощо), які всупереч живій діалектній вимові не визнані за норму ні Правописом 1928 року, ні тим паче 1933-го, та й наступними радянськими редакціями до 2007 року включно. Остання нормативна публікація, що дозволяла (але вже не вимагала) написання з початковим [и] в словах *инший, инколи, иней, иноді* тощо була у “Найголовніших правилах українського правопису” АН (Київ, 1921). Попри те, природний і нормативний характер початкового [и] яскраво засвідчує давніша і сучасна поезія, що за рахунок [и] в різних позиціях зумовлює навіть внутрішнє римування:

Сірі гуси в *ирій, ирій*
по *чотири, по чотири*
полетіли.
Посип *индикам,*
Гусям дай.
Тарас Шевченко

Дівчина *вродлива,*
Що зоветься *Ива,*
Вербної *неділі*
Гілочка *саялива.*
Дмитро Павличко

У проєкті Правопису 1999 року запропоновано повернути написання [и] на початку питомих, незапозичених українських слів на кшталт *инший, индик, ирій* тощо, позаяк фонема [и] має незаперечний фонемний статус, що виявляється у її диференційному значенні *бий / бій, мий / мій*, а початкове [и] у словах — це ще одне підтвердження цього.

Зрештою, “Орфоепічний словник” 1984 р. (укладач М. Погрібний) рекомендує вимовляти слово *інший* як [iʲнший], а також у “Сучасній українській літературній мові” за редакцією М. Плющ слушно зазначено: “...в межах літературної норми на місці початкового [i] може вживатися [i], [и], [iʲ]. Однак під впливом орфографії дедалі більше закріплюється вимова звичайного початкового [i]” [38, с. 88].

Підтверджений диференційно-фонемний статус [и] викликає особливий спротив у прихильників радянської версії української мови (себто чинного Правопису, базованого на сталінському Правописі 1933 року), які пропагують думку про фонемну несамостійність /и/, надаючи їй статусу варіанта фонемі /і/ [11, с. 28, 43—45, 82]. А це означає, що нас, мовців, обмежують п'ятифонемним рядом голосних: /і/, /е/, /у/, /о/, /а/, як це є у російській та білоруській мовах.

Польське і російське /у/, /ы/ ніколи не виступають на початку слова, а всередині слова ніколи не вживаються після пом'якшених приголосних, а отже, з фонологічного боку ці два звуки — одна фонема. “Напад” на ненапружене й легке для вимови [и], видається, компенсують неправильною його вимовою на місці літери *і* після кінцевого твердого приголосного префіксів і прийменників, наприклад: *дез[и]нформація, роз[и]граш* замість *роз[і]нформація, роз[і]граш*, в *[и]нституті* замість в

[i]нституті. Ця помилка — наслідок інтерференції російської мови, в якій після твердих приголосних може бути тільки звук [ы], а отже, і вимова: *об[ы]грать*, в *[ы]нституте, дез[ы]нформация* тощо [13, 192].

6. Нехарактерне сполучення голосна + голосна, зокрема *і + а; а + у, початкове і + о; і + у* (інтерференційне з'явлення), яке стосується передусім слів іншомовного походження, на зразок *соціальний* замість *соціяльний, артеріальний* замість *артеріяльний, аудиторія* замість *авдиторія, іон* замість *йон, Іуда* замість *Юда*, що закріплено Правописом 1933 року (і чинним також), головна мета якого — вподібнити дві мовні системи: *українську* та *російську*. І вподібно: теперішня вимовна норма сповна відповідає політичному втручанням в мову, хоч в “Орфоепічному словнику” (1984 р.) зазначено, що слова *аудиторія, аукціон* слід вимовляти [аўди^еторг'іа], [аўкці'он], але чомусь [іуда], [соц'іалі'ній] тощо.

Хоч українська літературна мова належить до мов консонантного типу (значна кількісна перевага приголосних над голосними: 32:6 — 84,2 %:15,8 %), але її своєрідність полягає у функціональному співвідношенні цих голосних та приголосних. На кожні 100 голосних у нас припадає 130—140 приголосних [12, с. 26]. Така фреквентність (послідовність поєднання) забезпечує естетичне звучання (тобто фонічність) нашої мови. Зазначені ви-

Ірина Фаріон

ще звукосполуки абсолютно суперечать цій вокально-консонантній гармонії, позаяк поодинокий збіг двох голосних трапляється, як ми вже зазначали, зазвичай на стикові морфем, зокрема префікса і кореня: *про/аналіз/-ува/ти*; префікса і префікса: *ви/о/крем/и/ти*; двох основ: *ви/соко/авторитетний* тощо. В інших випадках мова прискіпливо доповнює небажаного розхитування її фонічності, про що свідчать лексеми з історичних пам'яток і найперше серед власних назв: *Радивон (Радіон), Іван (Іоанн), Фавуст (Фауст), Йосип (Іосиф), Йов (Іов), Йона (Іона); півонія (піонія), легивонь (легіон), тивунь (тиунь)*

7. Редукція (ослаблення і скорочення) голосних на зразок [зольтъ] замість (золото), [мълако] замість (молоко), [гуляе] замість (гуляй), [Україна] замість [Україїна]. Неважко здогадатися, хто в нашому державному житті є головним “глушителем” та “редукатором” питомих ознак державної мови. Зрештою, як розмовляють, так і керують. Мабуть, не до шмиги творцям нашого інформаційного простору, а мова інформації — це, власне, та зброя, “якою можна поневолити країну, не порушуючи її державних кордонів” [29, с. 10], що, по-перше, мова має свої інтонаційні закони, відповідно до яких розподіл вимовної енергії рівномірний, а не рвучкий, напружений, зосереджений на певному складі, як це мають у російській мові. Якщо, за підрахунками Я. Радевича-Винницького, в українській і російській мовах слово *молоко* звучить 235 мілісекунд, то в українській мові ця тривалість рівномірна для кожного складу; а в російській ні: *мъл^ко* — 45—70—120 [26, с. 53]. Отже, українська вимова розмірено повноголоса, російська — рвучка, редукована (скорочена). “Мелодичний малюнок українського слова, — зазначає О. Сербенська, — зосереджений на другому переднаголошеному й кінцевому складах” [31, с. 57]. По-друге, ненормативна вимова деформує саму артикуляційну базу, тобто типові рухи і положення органів мовлення під час творення звуків. Через це виникають слова-мутанти, тому зникає не лише національний колорит інтонування, а й сама база його творення.

8. Явище акання на місці ненаголошеного [о] як наслідок інтерферентної дії фонетичних законів російської мови на зразок *к[аа]ліц[и]я* замість *к[оа]ліц[і]я*, *Юценк[а]* (називний відмінок однини) замість *Юценк[о]*. Проблема не лише у порушенні української вимовної норми, а й у творенні слів, що не відповідають означеним поняттям: *л[а]ра[с]ка*

замість *л[о]ра[з]ка, г[а]л[а]сувати* замість *г[о]л[о]сувати*. Такого типу помилку у вимові називають **фонологічною** — вона призводить до неправильного розуміння слів. Згадаймо діалог між учителькою “правильних проізношень” Бароново-Козино і Миною Мазайло. Мазайло, читаючи текст, навчається вимови російських звуків:

Мазайло
— Тільки Жучка...
Баронова-Козино
— Тька Жучка...
Мазайло про себе:

— Ага! Це значить жучку звуть Толя, Толька. Толька жучка удаля в рихлом сене, как в валнах...

9. Звуки [дз], [дж], які називають **злитими** приголосними, або **африкатами** зазвичай неправильно вимовляють у відповідних фонетико-морфологічних позиціях: [дж] — у дієслівних основах перед закінченням 1 особи однини: *хо[ж]у* замість *хо[дж]у*; перед суфіксами **-а-, -ува-:** *ви[р]я[ж]ати* замість *ви[р]я[дж]ати, прису[ж]увати* замість *прису[дж]увати*; [дз] — на початку слова: *[з]еркало* замість *[дз]еркало, [з]вінок* замість *[дз]вінок*.

Інтерференційне порушення фонетико-ортоепічної норми може бути спричинене і **діалектними** ознаками. Позаяк в основі сучасних ортоепічних норм української літературної мови лежить вимова більшості звуків і звукових комплексів, що властива середньонадніпрянським говорами, то серед найтипівіших помилок — південно-західна або північна фонетика, а саме: а) вимова на місці [а] голосного [е] після шиплячих та [й], наприклад *ш[е]лка* замість *ш[а]лка*; б) наближення [о] до [у], а також повна заміна [о] голосним [у] в будь-якій позиції: *тубою, куро́ва, мулуди́ця*; в) нечітка вимова наголошеного [и]: *вие́шня, тие́хо, сто́лие (Е підняти догори праві́ше над и!);* г) надмірно м'яка (дорсальна) вимова *[сʲгʲгʲ]ято* замість *[сʲгʲгʲ]ято, лʲвʲв[сʲгʲгʲ]кий* (ненормативно вимовлене *[сʲгʲгʲ]* наближають у вимові до [шʲгʲ]) (південно-західні говори); г) на місці давнього носового вимова [е] в ненаголошеній позиції (у говорах північного наріччя): *пам[е]ть, колод[е]зь*.

Далі буде.

Література:

- Карпенко Ю. О. Фонетика і фонологія сучасної української літературної мови. — Одеса, 1996.
- Качуровський І. Мова і фоніка // Урок української. — 2002. — № 6.
- Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. — Львів, 2001.
- Рой Юрій. На які яйця злітаються мухи, або Монолог російськомовних ЗМІ в Україні // Урок української. — 2002. — № 1.
- Сербенська О., Волощак М. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем. — К., 2001.
- Сучасна українська літературна мова / За редакцією М. Я. Плющ — Київ, 2001.
- Худаш М. Л. Як, чому і відколи Русь стала Україною, а русини українцями? (до питання генези хоронімо Україна та етноніма українці) // Народознавчі зошити. — 2005. — № 5—6.
- Царук Олександр. Українська мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри. — Дніпропетровськ, 1998.
- Жучка Павло. Прізвища Закарпатських українців. Історико-етимологічний словник. — Львів, 2005.

— Знаю, що ви народилися в Карпатах, в Івано-Франківській області...

— Не зовсім у Карпатах. Я народився в долині Прута. Сидір Воробкевич написав такий вірш: *У лузі, над Прутом, хатина стоїть...*

Це була наша хатина, яка стояла майже у воді. І тато мусив тікати від Прута, бо то такий дуже примхливий потічок, який іноді забиралася все із собою. Ми відійшли трохи далі від нього, ідесь у той самий час я народився. Я закінчив Коломийську гімназію. А може, навіть не закінчив, бо коли я був у 9-му класі, до нас прийшла радянська влада. І я перший, хто приїхав у Київ навчатися театрального мистецтва. Потім був Юрко Кавер з Луцька. Він загинув під час війни. Так я залишився сам.

— Яке ставлення до вас було в інституті? Ви ж були студент “з-за кордону”?

— Я складав іспит з української літератури всій кафедрі літератури театрального інституту. Вони мене мучили, бо хотіли дізнатися, чого нас там вчили. Я не знав, що не можна всього говорити. Спиречався з ними “політично”, бо нас так учили. А вони саме на це й чекали. Але потім я за ті свої розмови поплатився, бо мене заарештували і відвезли аж на Сибір. Вісімнадцять років мені було... Хтось написав донос, що я прославляв життя в колишній Польщі й протиставляв життю в Радянському Союзі. Що ти скажеш, коли навіть гудзики тобі мацають, питають, чи було масло, чи були костюми... Я казав їм: подивіться на мене, який у мене костюм, я ледве його купив. Мама продала помірок землі, щоб я міг вступити до інституту. Продала, а що мала робити? Навіть взуття в мене не було належного. Мав костюм, у якому ходив до школи (анцуг), і шинель, на якій був номер гімназії. Вони цікавилися, що я за людина і яке в нас було українське життя.

— Почалася війна, вас заарештували...

— Мені це сумно згадувати... Я побував у Наримі, де Сталін був у заслання, точніше у м. Колпашево, бо мене випустили через місяць із новосибірської тюрми. Випустили тому, що була домовленість між польським урядом в екзилі й радянською владою, щоб арештантів без особливого злочину випустити. І я потрапив у ту категорію. Тиждень сидів в “одиначці” й думав: що зі мною буде, куди я піду?

— Чи мусить театр бути ідеологічним?

— У театрі повинна бути ідеологія. Театр має великий вплив на людей, бо може своїми засобами зрушити людину з місця, він може навчити, як треба поводитися, зрозуміти проблеми, які є в житті, — це для людей дуже потрібно.

— Яка роль актора в театрі?

— Театр без актора не існує. Головна фігура в театральному мистецтві — актор. Адже він повинен донести думки автора, режисера і власні до свідомості, до почуттів глядача. Від актора залежить усе.

— У якому становищі нині радіотеатр?

— Радіотеатр занедбано. В Україні раніше був високоякісний радіотеатр. Зараз

Амвросій Бучма в ролі Шевченка у фільмі “Тарас Шевченко”, 1926

ДМИТРО ЧАЙКОВСЬКИЙ: «У ТЕАТРА Я БУВ ЩАСЛИВИЙ»

Гнат Юра, Амвросій Бучма, Володимир Неллі-Влад, Наталія Ужвій, Микола Яковченко — ось далеко не повний перелік видатних діячів українського театру, з якими доля пов’язала нашого героя. Театр ім. Івана Франка, Театр юного глядача на Липках, Івано-Франківський обласний театр пам’ятають його постановки. З-під його вчительського крила вийшла ціла плеяда режисерів і акторів сучасного театру. З-під його пера вийшла низка статей, наукових робіт, досліджень, посібників з теорії та практики театру. Людина високої моралі, витонченої культури і надзвичайної мудрості, він завжди стояв на варті справжніх людських цінностей. Наш герой — режисер, педагог, професор, заслужений артист України Дмитро Семенович Чайковський.

Гнат Юра у виставі “Мартин Боруля”

Амвросій Бучма і Наталя Ужвій у спектаклі “Украдене щастя”

уже є окремі люди, які цим займаються, з’являються п’єси, цікаві передачі, але “театр перед мікрофоном”, як це було колись, не використовують належно.

— Ваш учитель — Амвросій Бучма.

— Мене вважали студентом Бучми, але не можу сказати, що я був його учнем. Усе, що я взяв із театру, було зі школи театру російської драми ім. Лесі Українки. Керував нашим курсом Неллі-Влад. Це був перший режисерський курс після війни. Там навчався, наприклад, Наум Орлов, Анатолій Скибенко. Ми сиділи в холоді, в кожухах і вивчали складнощі світової режисури.

— Як ставитеся до старості?

— У театрі ім. Івана Франка я ставив виставу “Поступись місцем” за п’єсою Віни Дельмар “Поступись місцем завтрашньому дню”, за якою було зроблено кіносценарій “Занадто довге життя”. Дуже цікава тема про людей, які на старості не забезпечені найпотрібнішим. Багаті діти не можуть (чи не хочуть?) забезпечити батьків житлом.

Я звернувся до дирекції, щоб знову повернули в театр Наталію Михайлівну Ужвій. І вона зі своїм чоловіком грали цих старих, які не можуть знайти свого місця в житті.

— Яка роль мови в театрі?

— Не можу на це запитання відповісти, бо не працюю в театрі з 1975 року. Маю деякий вплив на театральний процес, але... Ми завжди культивували українську класику, українську мову і зараз дбаємо про неї. Однак зараз є те, чого не було навіть за радянської влади. Ми тоді не цуралися української мови. А зараз багато українців, які розмовляють мішаниною — суржиком і вважають, що саме в місті так потрібно розмовляти. Це пов’язано з низькою культурою людини, бо певним особам здається, якщо вони спілкуватимуться російською, то вже якісь великі міські жителі чи що... І багато українців навіть не люблять української мови.

— Якою мовою повинен розмовляти український театр?

— Театр мусить спілкуватися власною мовою. Якщо це український театр, то повинен розмовляти українською мовою.

— Як ставитеся до експериментів у театрі?

— Експеримент мусить обов’язково бути в театрі. Театр не може стояти на місці, він шукає нових виразних засобів, і кожен режисер по-своєму додає щось до театру. Однак ще Мейєрхольд сказав, що не може репертуарний театр, який щодня грає вистави, ще й експериментувати. Повинна бути лабораторія, яка працює окремо, але не відокремлено від театру.

— Як ставитеся до театру Віктюка?

— Вважаю, що Віктюк — надзвичайно талановита людина. Я давно його знаю, бачив, як він ішов до того, чого нині досяг. Він був дуже цікавим режисером. Починав у Львові, а потім чогось поїхав у Росію. Може, й добре зробив, бо в Україні талановитою людиною не дуже опікуються, а то й не дають їй ходу. Це було у нас і раніше, і зараз. Тому талановиті люди тікають з України. Там, за кордоном, їх зігрівають, мабуть, добре, тож вони доходять до якогось певного результату. Роман Віктюк — талановитий режисер, але чи правильні він обирає теми, п’єси, проблеми?

— Кого в Україні більше — Гамлетів чи Розенкранців?

— Розенкранців, може, й менше, але їх видніше; вони всюди: всюди виступають, скрізь дуже активні тощо. А люди тихі, сором’язливі себе не афішують, не виставляють — але цих людей, вважаю, в Україні більше. Вони такі самі, як наші предки, що тихо складали чудові пісні, якими зараз захоплюється весь світ. Тобто цих людей багато, але настала така доба, що Розенкранці, може, навіть панують.

Микола Яковченко

Наша біда — від втрати високої моралі. Коли людина не має гальма в душі, то вона може чинити бозна-що. Нині люди втратили моральне гальмо, можуть робити все що завгодно. Вони одуріли від грошей, від жади грошей — і це страшне лихо сучасності. Театр може і повинен ставити п’єси, які підкреслюють цю проблему. Театр говорить досить проникливою мовою. Однак у нас біда — ми не маємо сучасної драматургії. А театр — це драматургія, сцена і глядач. Молоді драматурги є, і вони наче щось шукають, але їм треба допомагати, навчати гуманізму, який за-недбаний в нашій театральній роботі.

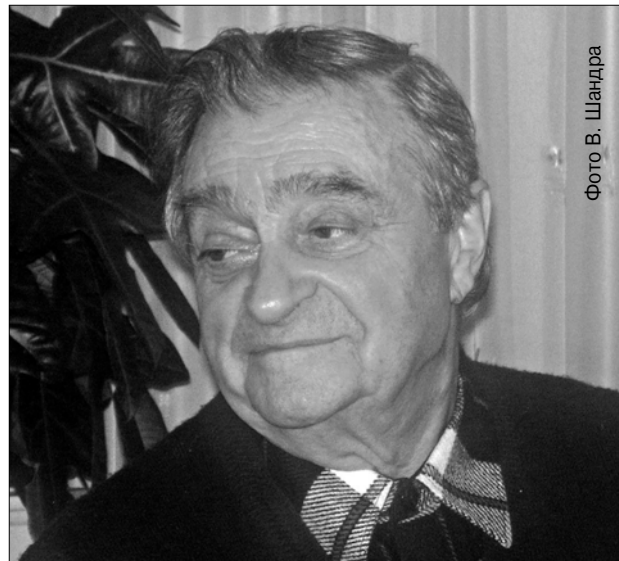

Фото В. Шандра

Дмитро Чайковський

— Як виховувати актора?

— У Шевченка є вислів: “Раз добром нагрите серце вік не прохолоне”. Якщо у дитинстві не вплили добро в серце, якщо дитину розпустили, то нам, педагогам, дуже важко “вставити ці суглоби”, щоб воно було таке, як треба, а не криве.

— Як влада впливає на театр?

— Театр самостійно ніколи не міг існувати. Він не може себе окупити, як належить, не може здобути всі потрібні компоненти для того, щоб працювати вільно. І тому завжди хтось мусить його підтримувати — або держава, або інші спонсори, які ліквідовуватимуть розрив між тим, що театр може заробити, і що йому потрібно, щоб його продукція утримувалась на високому художньому рівні.

— Що спричиняє комерціалізація?

— Наслідок комерціалізації — сексуалізація, бо так легше заробити. Люди мають нічні клуби, вони ходять туди і хочуть, щоб у театрі теж було щось схоже. А ми піддаємо цим смакам, а цього не треба робити. Театр мусить мати глибші, складніші, проблемніші завдання. Якщо він плететься у хвості глядача — це вже не той шлях, яким треба йти.

— Театр юного глядача...

— У цьому театрі я був щасливий. Як ніколи відчував, що потрібний, що моя робота потрібна і дітям, і підліткам, і дорослим. Саме в цьому театрі дуже активно йшовна стихія. З дітьми цікаво розмовляти. Вони все сприймають по-своєму, вірять у те, що відбувається на сцені. Для них не треба особливих декорацій, їм достатньо якогось натяку, що це вікно, а це двері тощо. Але діти мають дуже високі вимоги саме до моралі. Їх важко обманути. Але іноді зовнішню красу персонажа юні глядачі сприймають як внутрішню. І в цьому їхня помилка. Вони тримаються того, що красива людина мусить бути і доброю.

— Постановки...

— Я поставив за життя понад сто вистав. Найбільш знаковою постановкою вважаю п’єсу І. Карпенка-Карого “Суєта”. Бо ця п’єса говорить про справжні цінності й таврує цінності примарні, яким люди віддають надзвичайно багато енергії. Там зачеплено проблеми, які й досі актуальні. Цю п’єсу ставив тричі в різних театрах.

— Як ви ставитеся до статусів, звань?

— Щодо цього маю власну думку. У нас забагато університетів. Не кожен навчальний заклад справді університет — вища, особлива школа. І не кожен театр є національним театром, не кожен є академічним, а зараз роздають ці статуси на всі боки. Академічний театр досконалий, а якщо найдосконалиший, то це мусять визнати передусім глядачі.

— Дмитре Семеновичу, театр виконує дуже багато функцій. Яке місце виховної?

— Думаю, що її втрачено. Зараз театр виконує комерційну, розважальну функцію. Проте ще з часів Давньої Греції виховна функція театру була основною. Театр був дуже важливою суспільною інституцією, яку він поступово втрачав, іноді відновлював. Зараз, гадаю, виховна функція знову починає воскресати.

Спілкувався
Василь ШАНДРО,
м. Київ